AMTSUDGAVEN

af

DANMARKS RIGES BREVE

udgivet af

DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB

under ledelse af

FRANZ BLATT

Bornholm

1250-1332

ved

C. A. CHRISTENSEN

EJNAR MUNKSGAARD

KØBENHAVN

1957

Scannet 2016 af Jesper Vang Hansen

Brevstoffets afgrænsning og ordning i amtsudgaven.

I hvert amtsbind meddeles fuldstændigt de breve, hvis *hovedindhold* vedrører de amter, som det pågældende bind omfatter. Af de breve, hvis indhold drejer sig om *andre* amter eller om *hele* riget, men hvis *udstedelse* er sket i en lokalitet indenfor bindets amter, eller hvor der i *vidnelisten* el. lign. forekommer personer, der angives at være hjemmehørende i de pågældende amter, meddeles et kort *referat* af brevets indhold (svarende til »Regesten« i rigsudgaven), endvidere brevets *steds- og datoangivelse*, samt evt. *vidnelisten*.

Ethvert i amtsudgaven optaget eller refereret brev er forsynet med *samme* løbenummer, som brevet har i *rigsudgaven*, således at dennes registre vil kunne bruges også til amtsudgaven.

Medens man i amtsudgaven vil finde alle breve af *lokal* interesse, må breve, der vedrører *hele* riget, søges i rigsudgaven.

Når et brev, der er optaget i et amtsbind, for at forstås må suppleres med et andet brev, der ikke vedkommer det pågældende amt, er dette andet brev medtaget i amtsbindet, men med stjerne foran løbe-nummeret; i sådanne »Stjerne-breve« kan man altså ikke vente at finde lokalt stof, der falder ind under amtsbindet.

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
KØBENHAVN

1264. 4. April. Orvieto. 422

Pave Urban 4. paalægger Ærkebiskop Jakob 1. Erlandsen af Lund at nedlægge sit Embede.

Afskrift (Procesakterne).

Urban Biskop, Guds Tjeneres Tjener, hilser sin ærværdige Broder, Ærkebisp Jakob af Lund, med den apostoliske Velsignelse.

Det er kommet os for Øre, ved at Rygtet raaber det ud, og Raabet udbreder Dit Vanry, at Kirken i Lund, som tidligere plejede at blomstre ved voksende aandelige Goder og rigt timeligt Gods, nu i Din Tid som Følge af Din Ondskab og Dit Overmod er kommet i en saa ynkelig Forfatning, at den, hvis den ikke faar hurtig Hjælp ved det apostoliske Sædes Raad og Daad, næppe kan bringes paa Fode igen, da den i det aandelige er saa godt som helt brudt sammen og med Hensyn til sit timelige Gods, hvoraf den aarlige Indtægt, som plejede at beløbe sig til 6000 Mark Sterling, nu næppe beløber sig til 100, har lidt uhyre Skade og saa at sige er styrtet uopretteligt sammen. Det siges ogsaa, at skønt Du efter Skik og Sædvane i Danmarks Rige har aflagt Mandsed til Kong Kristoffer, salig Ihukommelse, og svoret Troskab med Haanden paa Sakramentet og paa Splinter af det sande Kors, hvorpaa vor Frelser hang, og paa andre hellige Ting, saa har Du dog uden Hensyn til denne hellige Ed ikke taget i Betænkning at indlade Dig paa Majestætsforbrydelse og dristet Dig til at stifte en Sammensværgelse mod Kongen og paa forræderisk Vis sluttet Forbund med Kongens og Rigets mægtige Fjender, som du paa mange Maader har hjulpet med Penge. Du har endvidere samlet en Hær og med den sendt Din Broder Anders i Forening med den velbyrdige Herr Jarmer, Fyrste af Rügen, paa Din Bekostning til Øen Bornholm, som tilhører Kongen og ligger i Lunds Stift, og der skal Du paa grusom Maade have ladet omtrent 200 af Kongens Mænd dræbe, beskattet de overlevende af Kongens Mænd, ødelagt hans Borg i Bund og Grund og med Vold og Magt sat dig i Besiddelse af Øen, som du endnu holder besat til For-

argelse for mange og til Skade og Tynge for Kongens Værdighed[1]). Som den, der praler af sine Misgerninger, undser Du Dig ikke ved offentligt at erklære, at alt dette er udført paa Din Befaling. Det siges ogsaa, at skønt Du sammen med de øvrige Stormænd og fornemme Folk i Riget havde valgt vor kære Søn i Kristus Erik, Danmarks høje Konge, nævnte Kristoffers Søn, til Konge, har Du dog siden forvovent brudt den Mandsed og Troskabsed, som Du havde aflagt til ham, og sat Dig fjendtlig op imod ham ved at sige, at han ikke var og ikke burde være Konge, og ved ikke at ville sætte Kongekronen paa hans Hoved, som det var Din Pligt, og som Du tidligere havde lovet; for paa fordærvelig Vis at hindre hans Ophøjelse og ganske udelukke ham fra Tronfølgen siges Du til svær Forargelse for Kongen og hele hans Rige at have bestemt og ved Banstraf at have forbudt, at nogen maatte driste sig til at krone ham eller overvære hans Kroning. Ikke tilfreds hermed har Du de facto lyst samme Kong Erik, der var bleven kronet af dem, som havde Magt dertil, i Ban tillige med dem, der kronede ham, efter at de i samme Anledning paa lovformelig Vis havde appelleret til det apostoliske Sæde, og Du har ladet deres Banlysning offentligt forkynde. Og da nævnte Konge Erik og vor kære Datter i Kristus, Margrete, Danmarks høje Dronning, hans Moder, og vor ærværdige Broder, Biskop Niels af Slesvig, var bleven taget til Fange af deres Fjender[2]), begav Du Dig personligt til den Borg, hvor Kongen og Bispen uden Lænker holdtes i Forvaring, og sørgede straks for, at Bispen blev lagt i Jernlænker, hvad der ikke sømmede sig for Dig. Den velbyrdige Mechtilde, Enke efter afdøde Abel, der optraadte som Konge af Danmark, har Du, skønt hun længe i Forvejen havde aflagt Løfte om evig Kyskhed til vor ærværdige Broder Biskop Regner af Odense, ikke undset Dig for i den Grad at forlede og lokke, at hun omsider brød og tilsidesatte sit Kyskhedsløfte, hvis Overholdelse Du burde have bestyrket hende i, og nu har indgaaet Ægteskab med den velbyrdige Hertug Birger af Sverige, hvilket Du ene og alene har gjort for at hidse denne Hertug op mod Danmarks Konge og Rige. Ogsaa utallige andre Slags Forfølgelser af nævnte Konge, Dronning og Rige har Du som en Tyran hidtil forsøgt, og Du forsøger dem stadig; at opregne dem i Enkeltheder vilde blive for vidtløftigt, men Du har derved paadraget Dig ikke blot Dronningens, Kongens og Rigets, men ogsaa Gud den almægtiges Vrede, og gid disse Forfølgelser da blot maatte komme over Dit Hoved og ikke føre til Ødelæggelse af den nævnte Kirke, som derved er faldet dybt.

Fremdeles har Du, som om det ikke var Dig nok at være Jordens Konger til Byrde, ogsaa villet besvære Himlens Konge, ved hvem Kongerne udøver deres Kongevælde og Fyrsterne deres Fyrstemagt[3]) —; thi til Fadervor, som Kristus selv har lært os, og til Trosbekendelsen, som de gamle hellige Fædre i ærværdig og fremsynt Myndighed med fuldt Overlæg og megen Omtanke har affattet til Undervisning og Belæring for de troende, og hvorpaa hele Bekendelsen af den katolske Kirkes Tro beror, har Du ikke undset Dig for at føje nogle Rettelser eller rettere Forvanskninger, og — hvad der er end mere fordømmeligt — Du har ladet Præsterne i Dit Stift, der just var kommet sammen til Kirkemøde, med Ed sværge paa, at de vilde antage Fadervor og Credo med Dine Rettelser og give deres Sognebørn Undervisning deri og lære dem disse Rettelser. Og da Præsterne paa ingen Maade vilde gøre dette under Henvisning til, at Menigheden vilde falde i Kætteri, hvis de prædikede en anden Tro for de troende end den, som den katolske Kirke fastholder, har du af Frygt for, at Sagen skulde komme det apostoliske Sæde for Øre, aftvunget disse Præster en Ed paa, at de aldrig vilde aabenbare Din store Frækhed for nogen, hverken een eller flere. Hvis dette er sandt, er det utvivlsomt Kætteri.

Hvorledes det fremdeles forholder sig med den Lydighed og Hengivenhed, Du har vist og stadig viser os og det apostoliske Sæde, fremgaar tydeligt af Din forkastelige Fremfærd i Sagerne vedrørende de dengang ledige Bispestole i Børglum og Aarhus. Til den ene af dem, nemlig den i Børglum, indviede du imod det apostoliske Sædes Bestemmelse og Befaling faktisk en vis Elav, der var ilde berygtet for adskillige grove Forbrydelser; til den anden, den i Aarhus, indviede Du faktisk ved en Handling, der snarere var en Forbandelse, Arnfast[5]), Kong Eriks aabenbare Fjende, da han gælder for at have ryddet Kongens Fader af Vejen med Gift, og dette gjorde Du, inden Spørgsmaalet om vor ærværdige Broder Tyges Valg til Biskop i Aarhus var afgjort ved samme Sæde. Det samme fremgaar tydeligt af den paafaldende Foragt og det haanlige Overmod, hvormed Du saa anmassende og fordømmeligt har behandlet vor elskede Søn, Magister Gerhard, det apostoliske Sædes Nuntius i Danmark, og tillige af den afskyelige Trods, hvormed Du, skønt Du af denne Nuntius paa vore Vegne var stævnet til personligt at rejse herned og fremstille Dig for os, har ladet os vente i Aar og Dag, stadig forhærder Dit Sind og lader haant om at drage ned til os. Og skønt denne Nuntius, som Dine Forseelser krævede det, med vor apostoliske Myndighed paa rette Maade har lyst Dig i Ban, tager

Du dog ikke i Betænkning med Foragt for denne Banlysning at forrette Bispegerning og usømmeligt at blande Dig i Gudstjenesten med Fare for Din Sjæl, til Forargelse for mange og Foragt for Kirkens Tugt.

Man siger, at Du hidtil har begaaet og fortsat vedbliver med at begaa disse og en Mængde andre svære og uhyrlige Misgerninger, som trænger til den apostoliske Revselses Ris og en passende Tugtelses Straf. Da vi, som det er vor Pligt, ønsker at forebygge den nævnte Kirkes endelige Ødelæggelse, og, saavidt vi formaar, overfor den agter at opfylde det, hvortil vort apostoliske Embedes Krav forpligter os, følger vi, — skønt vi godt kunde kræve Regnskab af Dig for Din Husholdning som af den beførte Husholder[6]), naar vi havde erkendt Sandheden heraf, — hellere hans Eksempel, som ikke vil, at nogen skal fortabes[7]), og da det er fra Dig, denne Kirkes hele Ulykke skriver sig, retter vi vor Formaning, Bøn og Opfordring til Dig, idet vi indtrængende paalægger Dig og kærligt raader Dig til at gaa i Dig selv og holde Dig hele Din egen Færd for Øje, ikke mere misbruge det apostoliske Sædes Taalmodighed overfor Dig, ikke længere afvente denne Kirkes yderligere Ødelæggelse, men sørge for dens og Din egen Fred og Ro og inden otte Dage efter Modtagelsen af dette Brev frivilligt afgive Dit Embede som Kirkens Styrer til vore elskede Sønner Prioren . . i Halmstad i Lunds Stift og Subprioren . . i Lund, som vi derfor særlig sender til Dig, og som vi ved et andet Brev giver fri Fuldmagt til paa vore Vegne at modtage denne Embedsnedlæggelse. Du skal vide, at Du, hvis Du sørger for at adlyde vort Raad og vor Befaling i saa Henseende, ingenlunde behøver at mistvivle om vor og det apostoliske Sædes Barmhjærtighed, som plejer at komme de lydige og ydmyge i Møde med milde Velsignelser. Vælger Du derimod yderligere at fastholde den nævnte Kirke i disse Trængsler og ikke at tage Hensyn til vore Raad i denne Sag, da kan vi ikke, naar vi ikke vil have Ord for at have gjort os til medskyldige i Din Brøde, lægge yderligere Skjul paa, at vi, som Retfærdigheden byder det, vil gaa frem med Fasthed efter Guds Bud for at undersøge og haardt straffe Dine Overtrædelser, og for saaledes at tage os af denne Kirke baade i det aandelige og det timelige. Givet i Orvieto 4. April i vort Pontifikats 3. Aar.

1) Brevet stemmer med Kongens Klagepunkter mod Ærkebispen (jf. Jørgen Olrik, Valdemar Sejrs Sønner S. 167—169). — 2) i Slaget paa Lohede 1261 28. Juli. — 3) Ordspr. 8,15 ff. — 5) i 1260 søgte Jakob 1. Erlandsen at faa Arnfast gjort til Biskop af Aarhus. — 6) Luk. 16,1 ff. — 7) 2. Petersbrev 3,9.

1268. 2. August. Bornholm. **115**

Anders Erlandsen tilbagegiver til Roskilde Clara Kloster de Ejendomme i Kalvslunde og andetsteds paa Sjælland, som han uretmæssigt har bemægtiget sig.

1273. 28. Februar. **209**

Fyrst Vizlav 2. af Rügen stadfæster et Ejendomskøb, som er gjort af Klosteret Neuencamp . . . blandt Vidnerne: Herr Anders den Yngre af Bornholm.

Original i Stettin.

1276. 13. Marts. Greifswald. **267**

Fyrst Vizlav 2. af Rügen stadfæster Klostret Eldenas Ejendomsret til Redewiz. Blandt Vidnerne: Herr Anders af Bornholm.

Original i Stettin.

1277. Malmø. **309**

Kong Erik 5. Glipping stadfæster Herr Niels Uffesens Køb af Rønne og Rønneherred.

Referat hos Hvitfeld.

I Malmø Aar 1277 havde Kong Erik, der blev slagen i Finderup, givet Herr Niels Uffesen sin Bekræftelse paa det Køb, han afsluttede med Hertug Vizlav af Rügen angaaende Rønne og Rønneherred. Brevet lyder paa, at fornævnte Herr Niels Uffesen var kommet lovlig til det formedelst Skøder, som han havde af Hertug Vizlav, og Hertug Vizlav havde i lige Maade faaet det af Riget med den Besked, at han maatte sælge det; til Vidnesbyrd i samme Stadfæstelsesbrev er indført Jon Lille, David Tostesen, Henrik Marsk og Gotfred Tenbings.

179 [1295. Omkr. 25. August. Anagni].

Pave Bonifacius 8. paalægger Bisperne i Danmark at bistaa Isarn i hans Bestræbelser for at faa Ærkebispen Jens 2. Grand løsladt.

Referat af Hvitfeld[1]).

(Paven) skrev ogsaa til alle Bisper her i Riget, at de skulde yde hans Legater Bistand og Hjælp, hvor de kunde faa Ærkebispen med sig.

1) Hvitfeld, Jens Grands Fængselskrønike beretter, at Isarn kom til Danmark ved Fastelavn medbringende en Række Breve. Af de i Krøniken omtalte Breve kendes Fuldmagtsbrevene fra Afskrifterne i de pavelige Kopibøger, hvor de er daterede til 23.—25. August 1295 ..... Derimod kendes dette og de tre følgende Bonifaciusbreve kun gennem Krøniken, men de maa ifølge Sagens Natur være udstedt samtidig med Fuldmagtsbrevene for Isarn.

180 [1295. Omkr. 25. August. Anagni].

Pave Bonifacius 8. paalægger Dekanen for Bornholm, Herr Anders, Herr Jakob Nielsen og Kanniken Herr Peder at sørge for, at Bornholm ikke fratages Ærkesædet i Lund.

Referat af Hvitfeld[1]).

Paven skrev til Dekanen paa Bornholm[2]) og Herr Anders og Herr Jakob Nielsen og Herr Peder, Kannik af Lund, som da laa paa Hammershus i Slotsloven[3]), og havde det i Befaling af Ærkebispen, at de skulde bevare det trofast, at de ikke skulde ræddes for Trusel og overantvorde det til Kongen eller hans Fogeder; thi han havde erfaret i Sandhed, at det tilhørte Lunds Ærkesæde.

1) jf. Note til Nr. 179. — 2) maa have været en af de saakaldte Landdekaner (decani rurales), der fandtes overalt i Lunds Ærkestift og svarede til Provster. — 3) Slotslov var egentlig Slotslensmandens Løfte om at holde Slottet til Raadighed for hans Herre. At 'ligge i Slotsloven' vil sige at have faaet Slottet overdraget til Administration og Forsvar med de dertil svarende Pligter.

[1295. Omkr. 25. August. Anagni]. 181

Pave Bonifacius 8. giver Afladsprivilegier for Besætningen paa Hammershus.

Referat af Hvitfeld[1]).

(Paven) gav dem utallige Afladsprivilegier og Syndsforladelser, som de maatte tjene der daglig hos dem selv paa Slottet, saalænge de laa i Slotsloven[2]).

1) jf. Note til Nr. 179. — 2) jf. Nr. 180 Note 3.

[1295. Omkr. 25. August. Anagni]. 182

Pave Bonifacius 8. giver Tilladelse til, at der paa Hammershus maa afholdes Messegudstjeneste, selvom der lyses Interdikt over Landet.

Referat af Hvitfeld[1]).

(Paven) gav dem ogsaa Lov til, at de maatte sige, synge og læse Messer, selvom der var Forbud derimod i Riget.

1) jf. Note til Nr. 179.

1295. 18. Oktober. Søborg. 186

Bispen af Ribe, Kongens Marsk og Drosten samt Fogeden paa Søborg forelægger Ærkebiskop Jens 2. Grand Kongens Betingelser for Ærkebispens Frigivelse.

Dansk Oversættelse, benyttet af Hvitfeld.

..... Den fjerde Artikel var, at han skulde overantvorde Kongen Hammershus Slot paa Bornholm og al den Rente, som hørte dertil, fra St. Laurentii Kirke[1]). .....

1) Domkirken i Lund, d. v. s. fra Ærkestiftet.

1296. 22. Februar. Roskilde. 202

Den pavelige Legat Isarn stævner Ærkebiskop Jens 2. Grand til Møde med sig i København den 1. April og oversender ham samtidig Kongens Lejdebrev.

Efter Hvitfeld (Jens Grands Fængselskrønike).

..... Derfor skrev samme Legat til Ærkebispen paa Bornholm fra Roskilde St. Peders Dag, sendte ham Kongens Lejdebrev og bød ham

paa det strengeste, at han endelig skulde komme til ham til København paa Søndagen Quasi modo geniti[1]).

1) Søndag efter Paaske = 1. April.

203 [1296. 2. Februar—1. April. Bornholm].

Ærkebiskop Jens 2. Grand afslaar under Henvisning til sit ødelagte Helbred at give Møde i København den 1. April.

Efter Hvitfeld (Jens Grands Fængselskrønike).

Ærkebispen skrev til ham igen[1]), at han ikke paa nogen Maade kunde komme, da han var saa afkræftet som Følge af det tunge Fængsel, som han da i samfulde to Aar havde ligget i, og af Frost og Kulde og Sygdom, som han der havde paadraget sig, at han ikke kunde færdes; derfor bad han ydmygt om, at han vilde undskylde ham hos Paven og Kongen: han vilde gerne være lydig og komme, saa snart han blev bedre tilpas.

1) jf. Nr. 202.

215 [1296. Før 5. Maj. Lübeck].

Ærkebiskop Jens 2. Grand udbeder sig af den pavelige Legat Isarn nærmere Oplysninger om, hvorledes hans Sag staar.

Efter Hvitfeld (Jens Grands Fængselskrønike).

Vorherre gav Ærkebispen hans Førlighed igen efter Paaske. Derfor drog han afsted til København og kom derhen 14 Dage efter Paaske. Legaten talte nemlig en Dag eller to med ham; tilsidst bad han ham drage til Lübeck og vente der. Der laa han længe, og Legaten kom ikke, som han havde lovet; derfor skrev han (d. v. s. Jens Grand) til Legaten, som var i Ribe med Kongen, at han skulde lade ham vide, hvad han skulde rette sig efter.

1299. 11. Februar. Lübeck. 9

Bartholomæus Ortolani, kejserligt autoriseret Notar, redegør for Forløbet af Forhandlingerne mellem Ærkebiskop Jens 2. Grand og Biskop Henrik af Reval og for de Betingelser, som Jens Grand stiller for, at et personligt Møde kan komme i Stand mellem ham og Kongen.

Afskrift i det kongelige Bibliotek.

..... Med Hensyn til de bevæbnede Mænd, som skulde sendes den nævnte Ærkebiskop i Møde for hans større Sikkerheds Skyld, lovede den ofte omtalte Herr Biskop af Reval, at den Herre Konge skulde sende sine væbnede Mænd til Ystad, saa at de efter hans Ønske kan være der Dagen efter Pinse[1]; de skal føre omtalte Herr Ærkebiskop til København og der trofast vogte ham og inden fornævnte 1. Oktober føre ham tilbage til Hammershus paa Bornholm eller til Staden Lübeck, saaledes som det bedst maatte passe Ærkebispen, paa den Maade, at disse væbnede under deres Henrejse, Ophold og Tilbagerejse skal være i den nævnte Herr Konges Kost og Tæring. .....

1) 8. Juni.

1299. 4. April. Hammershus. 28

Ærkebiskop Jens 2. Grand af Lund lover at godkende det Lejdebrev, som Kong Erik 6. Menved og Isarn maatte komme overens om, eventuelt i Samraad med Biskop Jens 1. af Roskilde eller en anden Biskop.

Afskrift i det kongelige Bibliotek.

..... Givet paa Hammershus i det Herrens Aar 1299 den 4. April.

1299. 6. Juli. København. 47

Den pavelige Legat Isarn overdrager, skøder og sætter Kanniken Niels Bunkeflo

som befuldmægtiget for Ærkebiskop Jens 2. Grand i Besiddelse af Kongens Ejendom i Lunde Stift, da denne ikke har efterkommet Pavens Dom.

Efter Tryk hos Suhm.

..... Da nævnte Herre Konge hverken har overgivet nævnte Herre Ærkebiskop rede Penge eller rørligt Gods, saaledes som han burde, har vi, efter omhyggeligt at have studeret det apostoliske Brev, fremlagt for os i Retten af den nævnte Ærkebisp, efter en summarisk Undersøgelse derfor lagt Haand paa det urørlige Gods, saaledes som den gældende Retsorden kræver, og vi beslutter, saavidt vi med Rette kan det, at overlade Dig, Niels, kaldet Bunkeflo, Kannik i Roskilde og nævnte Herr Ærkebiskops befuldmægtigede, samt til den samme Herr Ærkebiskop tre (Fjerde)dele af Staden Lund med tre (Fjerde)dele af Mønten, som nævnte Konge sammesteds har og oppebærer, og alt, hvad han har paa Øen Bornholm, samt Stæder, Byer, Borge, Gaarde, Sogne, Skove, Fiskevande, Markeder og alt andet Gods, som nævnte Konge har og besidder selv eller ved en anden eller andre i Lunde Stift med alle Rettigheder og med deres Tilbehør, Frugter, Afgifter, Indkomster og alle andre Oppebørsler med fuld Herlighedsret ....

54 1299. 28. Juli. København.

Ærkebiskop Jens 2. Grand af Lund paalægger Biskop Jens 1. af Roskilde at undersøge og indberette, til hvilke gejstlige Embeder i hans Stift paa Grund af Vakance Udnævnelsesretten er tilfaldet Ærkebispen og Paven, samt at stævne disse Embeders øjeblikkelige Ihændehavere til at give Møde for Ærkebispen paa Hammershus inden tre Maaneder.

Afskrift (Roskildebispens Dombog).

.. desuden skal I straks, for at spare Møje og Udgifter, lade dem, som beklæder den Slags Embeder, dersom de kan opspores, paa tvingende Maade stævne til inden tre Maaneder personligt at give Møde for os paa Hammershus paa Bornholm for at aflægge Ed og modtage, hvad Retfærdigheden vil tilraade og den gældende Retsorden forlanger. Hvis de ikke i Ærefrygt vil adlyde, skal en Indstævning opslaas offentligt paa Stedet for deres Embede. Hvad I foretager med Hensyn til denne Sag, skal I ikke undlade inden for nævnte Tidsrum at meddele os ved Eders aabne, beseglede Brev indeholdende dette Brevs Ordlyd. Til Vidnesbyrd herom

er vort Segl hængt under dette Brev. Givet paa Borgen i København i Roskilde Stift i det Herrens Aar 1299 den 28. Juli.

1299. 16. September. Hammershus. 67

(Notaren Kjeld Jensen fra Slagelse) attesterer, at Kanniken Fader fra Ribe har overbragt Ærkebiskop Jens 2. Grand Isarns fem Breve af 1299 31. Juli (Nr. 55-59) samt vidimerer disse.

Afskrift i det kgl. Bibliotek (udfyldt efter Bartholins Annales).

I Herrens Navn, Amen. I Herrens Fødselsaar 1299 den 16. September, i det 12. Indiktionsaar, i 5. Aar af Pave Bonifacius 8.s Pontifikat, har Magister Fader, Kannik i Ribe, i Nærværelse af mig, Notar, og de nedenfornævnte Vidner paa Hammershus paa Bornholm, overrakt den ærværdige Fader, Herr Jens af Guds Naade Ærkebiskop i Lund og Sveriges Primas, nogle Breve, udstedte af den ærværdige Mand, Magister Isarn, Herr Pavens Kapellan og Nuntius .....

1299. 26. September. Hammershus. 68

Ærkebiskop Jens 2. Grand af Lund beskikker Kannikerne Lars, Odde og Peder Hildulvsen til sine befuldmægtigede med Hensyn til Kronens Gods i Lunde Stift, som Isarn har tildømt Ærkebispen.

Afskrift i det kgl. Bibliotek.

..... Til Vidnesbyrd herom er vort Segl hængt under dette Brev. Givet paa Bornholm paa Hammershus i det Herrens Aar 1299 den 26. September.

[Efter 1299. 5. November][1]). 79

Kong Erik 6. Menved indgiver en Række Klagepunkter mod Isarn til Paven og ansøger denne om Ophævelse af Interdikt og Banlysning samt om Moderation af Dommen 1297 23. December (DRB II 4 Nr. 276).

Afskrift i det kgl. Bibliotek.

..... Fremdeles siger han, at for nævnte Ærkebiskops Rentetab, for hvilket han var bleven idømt 6000 Mark, har samme Konge tilbudt samme Ærkebiskop den Fjerdedel, som han havde i Øen Bornholm, og som efter almindelig Vurdering havde en Værdi af

6000 Mark, særlig for Ærkebispen, hvem de tre Fjerdedele tilhører, saa han kunde opnaa Øen udelt. .....

177 1302. 23. Februar. Rom.

Johannes, Kardinalpræst til S. Marcellino e Pietro forkynder Bonifacius 8.s Afgørelse i Spørgsmaalet om Kong Erik 6. Menveds Erstatning til Ærkebiskop Jens 2. Grand af Lund.

Afskrift i det kgl. Bibliotek (Procesakterne).

..... I Overensstemmelse med det, der var paalagt ham, begav denne Herr Isarn sig derfor til Danmarks Rige og med Hensyn til Eksekutionen, og hvad der vedrørte den, foretog han mangfoldige forskellige Processkridt, idet han blandt andet tilkendte Ærkebispen og Kirken i Lund 3 Fjerdedele af Byen Lund med 3 Fjerdedele af Mønten, som Kongen havde sammesteds og oppebar Indtægten af, og dertil al den Ret, han havde paa Øen Bornholm, samt Byer, Landsbyer, Borge, Gaarde, Sogne, Skove, Fiskedamme, Markeder og alt andet Gods, som Kongen havde eller ejede personlig eller ved andre, een eller flere, i det nævnte Lunds Stift, med alle Rettigheder og med deres Tilbehør, Frugter, Afgifter, Indkomster og alle andre Oppebørsler .....

248 1303. 4. April. Nyborg.

Kong Erik 6. Menved stadfæster med Hoffets Samtykke alle Lundekirkens Privilegier og Friheder, giver Erstatning for den lidte Skade under Ærkebiskop Jens 2. Grands Fængsling og tilskøder til Dækning af Skadeserstatningen paa 10000 Mark Sølv Lundekirken Herrestadherred i Skaane, med Undtagelse af Byen Ystad, og Rønneherred paa Bornholm, som Kongen forpligter sig til at indløse fra Uffe Nielsen Arvinger.

Afskrift (Lundebogen).

..... Vort Gods, som vi har paa Øen Bornholm, kaldet Rønneherred, hvilket Gods nu besiddes af Arvingerne efter den velbyrdige Mand Ridder Uffe, forhenværende Drost[1]), med alt andet paa nævnte Ø, som er købt af dem eller af deres fornævnte Fader eller erhvervet paa anden Maade, fremdeles Herrestad Herred i Skaane med alle dens Skove, Græsgange, Fiskevande, Rettigheder og Tilbehør med Herlighedsret af højere og lavere Grad[2]) og fuld kongelig Ret

— Købingen kaldet Ystad og de Mænd, som i Almindelighed og specielt[3]) er og kaldes Kongens Mænd, dog undtagen (forsaavidt de bor) i nævnte skaanske Herred, hvilke Mænd saavel med Hensyn til Retshandler som Forbrydelser, som er begaaet eller som maatte blive begaaet i nævnte Herred, eller som paa nogen Maade har deres Oprindelse fra det, skal svare for og bøde til ovennævnte Ærkebiskop og hans Efterfølgere i Overensstemmelse med de skaanske Love og Sædvaner[4]) — har vi efter billigt Skøn af de velærværdige Fædre, Bisperne af Ribe og Viborg og af de velbyrdige Mænd Jon Lille, Aage Jonsen, Niels Bild og Knud Esbernsen, Riddere, og efter at have raadført os med andre Bisper, den udvalgte Biskop af Roskilde, Stormænd, Fyrster og Rigets bedste Mænd, uden Betaling og af fri Vilje, ikke vildført, men fuldt oplyst om Retten og Kendsgerningerne, overdraget, skødet og givet samme Herr Isarn og Lundekirken som Betaling for de omtalte 10000 Mark rent Sølv. ⟨10⟩ fremdeles har vi for Tilfælde af Vindikation og som Sikkerhed mod Vindikation af nævnte Gods paa Bornholm overdraget, skødet og som Betaling givet den Herre Ærkebiskop og ovennævnte Kirke — dersom det afvindes dem helt eller delvis — Vemmenhög Herred[5]) med den Tilføjelse, at dersom alle og enhver af Arvingerne efter den velbyrdige Mand, Ridder Uffe, forhenværende Drost, frit maatte afstaa og overlade nævnte Gods paa Bornholm til ovennævnte Ærkebiskop og Kirken, skal med det samme nævnte Herred, som er skødet for nævnte Gods, frit vende tilbage til os og til vor Ret og Ejendom. .....

1) jf. DRB II 2 Nr. 309. — 2) gengiver Tekstens *dominium merum et mixtum*, hvor *dominium* som saa ofte i Middelalderen har Betydningen Herredømme. I Kejsertidens Romerret brugtes *imperium merum et mixtum*, der aabenbart har dannet Forbilledet for den i dette Brev anvendte Terminologi, undertiden saaledes, at begge Ord tilsammen betegnede Jurisdiktionsmyndigheden i videste Udstrækning, hvor *imperium merum* da sigtede til Jurisdiktionen i de største Straffesager (*jus gladii*), medens *imperium mixtum* var Jurisdiktionen i de mindre Sager, derunder civile Sager, jf. Dig. 2, 1, 3. — 3) der sigtes vel til, at 'Kongens Mænd' kunde bruges om Herremændene i Almindelighed, fordi de alle i en vis Forstand kunde siges at tjene Kongen, men ogsaa, som i det Tilfælde, mere specielt om dem, der stod i et direkte Tjenesteforhold til ham. — 4) heri ligger, at Ærkebispen var henvist til at gøre Ansvar gældende mod dem ved de verdslige Domstole, jf. derimod om Ærkebispens egne Mænd ovenfor i § 3. — 5) i Skaane. Da Kongen ikke var i Stand til at indløse Rønne Herred fra Uffe Nielsens Arvinger, der havde det i Pant, faar Ærkebispen foreløbig Vemmenhøg Herred i Stedet. 24. Oktober 1327 købte Ærkebispen det af Arvingerne.

249 **1303. 4. April. Nyborg.**

Kong Erik 6. Menved paalægger Ridderen Niels Holgersen og Kanniken Trued i Lund at indføre Ærkebiskop Isarn af Lund i Rønne Herred paa Bornholm og Herrestad Herred i Skaane.

Afskrift af Hvitfeld.

Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, til sine elskede Venner i Kristus, Herr Niels Holgersen, strenge Ridder, og Trued, Præst og Kannik i Lund, Hilsen og Naade.

Vi beder Eder, idet det i alle Henseender er vor Vilje og Befaling, at I straks efter at have set dette Brev personligt begiver Eder til Rønne Herred paa Bornholm og til Herrestad Herred i Skaane, indfører den velbyrdige Mand, Herr Jens kaldet Kande, Ridder, Foged hos den ærværdige Fader Herr Isarn, af Guds Naade udvalgt til Ærkebiskop af Lund og Sveriges Primas, i legemlig Besiddelse af nævnte Steder, Rettigheder og deres Tilbehør, i nævnte Ærkebiskops og Lundekirkes Navn, og at I forsvarer ham, naar han er indført, idet vi paa vor Side paalægger nævnte Steders Indbyggere, at de ydmygt og fromt skal adlyde og følge fornævnte Herr Ærkebiskop og hans Efterfølgere som deres Herre og beflitte sig paa at svare ham al kongelig Ret, helt og udelt, ved Domstol og udenfor — dog Byen Ystad og vore Mænd i nævnte Herrestad Herred undtagen — i Overensstemmelse med Ordlyden af nævnte Steders Skødning, som I vil se indeholdes i Brevet herom[1]; genstridige og opsætsige skal I tvinge med kongelig Autoritet, saafremt I vil undgaa vor kongelige Hævn. Givet i Nyborg Skærtorsdag i det Herrens Aar 1303 i vor Nærværelse.

1) jf. Nr. 248.

1309. 10. April. 182

Abbed Henrik i Eldena bevidner, at Henrik Westfal, Borger i Greifswald, har stiftet et Alter i St. Nikolaj Kirke i Greifswald.

Original i Stettin.

I den hellige og udelelige Treenigheds Navn Amen. Broder Henrik, Abbed i Eldena, og hele det menige Konvent sammesteds til alle troende kristne, der faar dette Brev at se, Hilsen evindelig med Gud.

Og Vidner er vore Herrer og Munke: Herman, Prior, Henrik og Jakob, vore Forgængere, Marsilius, Gotfred Kældermester, Herman, Underprior, og ydermere de ikke regelbundne Mænd, de Herrer Godskalk Ummelandsfar og Godskalk Bornholm, Præster, Lambert af Letzenitz, Johan Hufnagel og hans Søn Lambert, Johan Oldenfleth og adskillige andre troværdige Mænd. Givet Aar 1309 efter Guds Byrd 10. April.

1313. 3. februar. 5

Fader, prior, og konventet i Dalby kloster foretager et mageskifte med ærkebiskop Esger.

Afskrift i det svenske rigsarkiv (vidisse af 1500 6. nov.).

Fader, af Guds miskundhed prior i Dalby, og hele konventet sammesteds til alle Bornholms indbyggere hilsen med Vorherre Jesus Kristus.

Vi gør vitterligt for alle, nulevende og tilkommende, ved dette brevs ordlyd, at vi har skødet og overdraget til den ærværdige fader og herre, herr Esger, af Guds nåde ærkebiskop i Lund, Sveriges Primas, vore besiddelser, hver og en, som vi havde hos Eder, nemlig »skornetal«[1]), med alle rettigheder, frugter og tilliggender af enhver som helst art, med gyldig adkomst ved mageskifte og bytte for Grönby, nemlig den hele landsby med

al ret og tilliggende, at besidde med rette evindelig. Derfor befaler og pålægger vi hver og en i vor nævnte jurisdiktion »skornetal«, at de for fremtiden evindeligt skal svare samme herre ærkebiskop eller hans foged i hans navn og ingen anden med hensyn til nefgæld[2]), kongelig tjeneste, betaling, afgift og enhver som helst anden skyld. Til vidnesbyrd herom er vore segl hængt under dette brev. Givet i det Herrens år 1313 den 3. februar.

1) om ordet og dets betydning, se Steenstrup i Arkiv XLIII 19—22. — 2) oprindelig en personskat (egtl. næsegæld), indført af Knud den hellige; også herom se Steenstrup, Arkiv XLIII 22 ff.

145 1314. 19. april. Helsingborg.

Ærkebiskop Esger af Lund slutter forlig med kong Erik 6. Menved.

1. *Udtog af Hvitfeld:*

Der var opstået trætte mellem ærkebiskop Esger af Lund og kongen. Sagen blev forelagt paven; kongen blev dømt til en gældsforskrivning, kontrakter og forpligtelser og den hermed følgende skade. Omsider blev der sluttet forlig mellem dem således, at ærkebispen skulde skaffe ham fri ved kurien, og samme breve og forpligtelser skulde han give ham på egen bekostning. Han skulde give kongen 5000 mark lødigt sølv, at betale i København inden 10 år. Dør kongen, skal disse penge alligevel betales. Han skal intet foretage sig ved kurien, som strider mod dette hans løfte, åbenlyst eller hemmeligt, udenlands eller indenlands, undtagen det som han ellers på sit embeds vegne slet og ret bør tale om. Han skal ikke udnævne nogen lensmand på Bornholm uden med kongens råd. Fornævnte høvedsmand skal aflægge troskabsed til Lunde sæde og kapitlet og love ikke at huse kongens fredløse. Han skal ikke holde nogen høvedsmand der, som er kongen mistænkelig.

492 1317. [Før 20. august][1]). Hammershus.

Ærkebiskop Esger af Lund påkalder hjælp mod kong Erik 6. Menved, som han erklærer at ville banlyse, hvis kongen ikke giver efter.

Afskrift på det kgl. bibliotek.

Esger, af Guds miskundhed ærkebiskop i Lund, Sveriges primas, til alle, der ser dette brev, hilsen evindelig med Gud.

Hvilke og hvor store tab og tynger, overgreb og skader på frihed og gods Lundekirken og hele den danske kirke og gejstlighed har lidt i vore forgængeres tider og — ak og ve — i vor egen tid ved den herre kongen, er tilstrækkeligt klart for de fleste i riget. At vi også har påtaget os anstrengelser, bekymringer, udgifter og tjenester for nævnte herre konge indenfor riget og udenfor, på det at vi, kirken, gejstligheden og vore venner kunde nyde vore rettigheder og friheder, og med hvor stor iver og hengivenhed vi har tjent ham ved den romerske kurie og andetsteds for omhyggeligt at bevare hans nåde, venskab og gunst, kan ingen tunge opregne. Hvilken frugt for vor møje eller gengældelsesløn for alt det fornævnte, han har skænket og skænker os, tvinger nød og bitter sorg os til at berette: thi se, hver dag tilføjer han os og kirken flere overgreb og tynger og føjer tab til tab og overgreb til overgreb, og ved at ophæve vore og kirkens rettigheder og friheder, ved at lægge kirken øde, ved at forarme gejstligheden selv og kirkens undergivne og ved at tilrive sig den åndelige jurisdiktion har han offentligt bragt os i vanry også for alle sine råder og visse andre troværdige, idet han har tilføjet, at han ikke vil ophøre med at forfølge og hade os og alle, der hører os til, lige til slægtens niende led, mænd og kvinder, små og store, endogså dem, der ligger i vuggen; han beslaglægger med magt og vold vort og kirkens gods, han indsætter og anbringer voldeligt sine fogeder derpå til vor og hele den danske kirkes ynkværdige fordærv, til ikke ringe fare for sjælene og til skade for kristenheden. Vi har som følge af disse tynger, trængsler og overgreb appelleret til det apostoliske sæde i nærværelse på Bornholm af den herre kongens særlige sendebud, herr Jens Kande, ridder, og Vilhelm kaldet Krag og flere andre troværdige, verdslige og gejstlige; thi vi har frygtet og frygter, at troen til kirken vakler og svinder, og kærligheden mod Gud svigter, og kætteri og andre uhyrlige ting spirer frem i Danmark ved de nævnte tynger, hvis ikke der hurtigt rådes bod herpå ved den almægtige Gud og Kristi troende. Efter at have påkaldt den Helligånds nåde bønfalder vi derfor alle troende kristne, såvel verdslige som gejstlige, så indtrængende og kraftigt det er os muligt, og særligt beder vi alle og enhver, der har spist kirkens brød og også fordum var klædt i dens klædebon, og opfordrer dem med Gud til med stor omhu at overveje de nu nævnte uhyrlige farer og på grund af deres kærlighed til os

velvilligt at vise medfølelse med de utålelige tab og tynger, der er tilføjet os og kirken, og til i betragtning af den guddommelige gengældelse og retfærdighed og på grund af vore bønner at skænke os råd, støtte og frelsende hjælp, så at de oftnævnte frygtelige farer for liv og sjæle kan undgås og afværges, idet de ydmygt beder til Gud for os og kirken, for at Han, som er over alt, kan oplyse den herre kongens samvittighed, og Gud kan vide at mildne hans grumhed og vrede, som han nærer til os og vor kirke, skønt ingen misgerninger berettiger dertil, så at han kan afholde sig fra sådanne skatteplyndringer og forfølgelser og afstå derfra. Vi påminder ydermere nævnte herre konge om, sådan som vi ofte har gjort det før med al sømmelig ærbødighed, at han vil afstå fra de fornævnte tynger, tab og overgreb, og at det må forebygges. I modsat fald vil vi, skønt mod vor vilje, gå frem imod ham med kirkens dom, sådan som der skal gås frem efter retten. Givet på Bornholm på Hammershus under vort segl i det Herrens år 1317.

1) brevet, som mangler dagsangivelse, må være det først udstedte af de bevarede breve fra processen, da de øvrige enten er fremkaldt af ærkebispens trusel, jf. nrr. 493—499, eller omtaler den som fuldbyrdet, jf. nrr. 500—501. Det er i hvert fald udstedt før den 20. august, jf. nr. 500, hvor det siges, at ærkebispen havde lyst kongen i ban.

494 [1317. Før 20. august][1]).

Kong Erik 6. Menveds befuldmægtigede i sagen mod ærkebiskop Esger af Lund appellerer sagen i nærværelse af biskop Oluf og kapitlet i Roskilde fra ærkebispen til paven.

Afskrift i det kgl. bibliotek.

I Guds navn amen. Jeg N.N.[2]), prokurator for den berømmelige fyrste, herr Erik, de Danskes og Venders konge, som har særligt mandat hertil, erklærer: Skønt der allerede længe syntes at bestå fred og enighed i alt mellem min herre konge og den højærværdige fader, herr ærkebiskop Esger af Lund, Sveriges primas, og skønt den samme min herre konge heller ikke mistænkte ham for noget ufordelagtigt, men blot havde ladet ham venskabeligt påminde om, at han for denne min herre kongen skulde betale og kvittere den gæld, som samme konge var pligtig at betale ved den romerske kurie, i henhold til hvad der efter en forudgående passende overvejelse mellem kongen og samme ærkebiskop var truffet overenskomst og beslutning om ved begge parters gode vilje og samtykke, og at han også urokkeligt skulde holde de andre ting, der tidligere var vedtaget mellem den samme min herre konge og nævnte ærkebiskop i Helsingborg og lovet

og besvoret af ærkebispen, efter at ærkebispens åbne brev var givet herom, og der var stillet kautionister, og i betragtning af at samme ærkebiskop uden i forvejen for sin part at have påmindet min nævnte herre konge herom og uden på noget punkt at have opsagt ham sin troskab, uventet og pludseligt trak sig tilbage til borgen Hammershus, der tilhører Lundekirken og på alle sider er omgivet af hav og på en måde er uindtagelig, (hvor) han (også) samlede samme min herres dødsfjender og hans rivaler og hans riges åbenbare fjender og tillige hans faders drabsmænd til hans skade og fordærv, da det åbenbart var hans hensigt at indlede fjendtligheder med de samme, og da jeg også af denne sandsynlige grund slutter og frygter, at han også i åndelige anliggender vil gå utilbørligt frem imod samme min herre konge nemlig ved gejstlig censur, idet han til sit og sit riges forsvar bestemmer og har ment, at noget måtte gøres mod hans rænker, appellerer jeg i dette brev for Eder ærværdige fader herr Oluf, biskop i Roskilde, og de højærværdige mænd kapitlet i samme Roskildekirke og også for Eder N.N. som befuldmægtiget som for troværdige og hæderlige mennesker, da jeg ikke har mulighed for at stedes for ærkebispen, så at jeg kunde appellere for ham, fra samme herr Esger, ærkebiskop af Lund, til det apostoliske sæde som befuldmægtiget for samme herre konge, for at han ikke mod min fornævnte herre konge, hans rige, eller nogen del af det samme, byer eller andre steder, eller mod nogle af hans forbundsfæller eller tilhængere, kapitler eller konventer eller også mod enkeltpersoner, gejstlige eller verdslige, der slutter sig til ham, på grund af denne sag eller i sit had skal gå utilbørligt frem med interdikts-, suspensions- eller banlysningsdom, og jeg beder indtrængende, mere indtrængende, ja, på det mest indtrængende om appelbrev, idet jeg stiller min herre kongen og hans rige i alle hans lande og dele deraf og også hans ovenfor nævnte forbundsfæller og tilhængere under samme sædes beskyttelse af ovenfor nævnte grund.

1) da kongen omtales som banlyst af ærkebispen den 20. august 1317, jf. nr. 500, må denne appel være foretaget forinden. Formålet med den var at hindre, at kongen blev banlyst: »for at han (d.v.s. ærkebispen) ikke mod min fornævnte herre konge ... skal gå utilbørligt frem med ... banlysningsdom«. — 2) Vilhelm Krag.

[1317. Før 20. august]. 495

Bisperne Peder 2. af Viborg, Oluf af Roskilde, Peder af Odense, Niels 2. af Børglum, Jens af Slesvig og Jens af Ribe tilslutter sig kong Erik 6. Menveds appel til paven i hans sag mod ærkebiskop Esger af Lund.

Afskrift i det kgl. bibliotek.

Biskop Peder af Viborg, Oluf af Roskilde, Peder af Odense, Niels af Børglum, Jens af Slesvig og Jens af Ribe, til alle, der ser dette brev, hilsen med Ham, som er sine troendes sande frelse.....

496 [1317. Før 20. august][1]).

Befuldmægtigede for Lunde kapitel og gejstligheden i Lunde stift appellerer i nærværelse af Biskop Oluf og kapitlet i Roskilde til paven i anledning af ærkebiskop Esgers overgreb mod kongen og kapitlet.

Afskrift i det kgl. bibliotek.

I Guds navn amen. Vi N.N., befuldmægtigede for Lundekirkens kapitel og tillige for alle prælater og præster, klostre og kirker i Lunde stift, tager som de sammes stedfortrædere i betragtning og under overvejelse, at den ærværdige fader, herr Esger, ærkebiskop af Lund, Sveriges primas, skønt han kunde have og beholde fuld fred og enighed med den stormægtige fyrste, vor herre Erik, de Danskes og Venders konge, og at samme ærkebiskop, skønt kongen ikke nærede mistanke til ham om noget ufordelagtigt, brød fredstraktaterne og efter at have brudt den pagt, der var indgået af ham med kongen efter forudgående passende overvejelse med hans gode vilje og bekræftet med hans åbne brev og tillige bestyrket ved kautionister, vendte han sig uventet og ligesom hovedkulds fra kongen og begav sig ind på borgen Hammershus i Lunde stift, som på alle sider er omgivet af havet og på en måde er uindtagelig, og på den samme borg samlede han straks samme konges dødsfjender og hans og hans riges åbenbare fjender i den hensigt, som det holdes for sandsynligt, sammen med dem at indlede fjendtligheder til skade og fordærv for kongen og hans rige, og fremdeles at samme ærkebiskop udtrykkeligt under trusel om banlysning forbød det nævnte Lundekapitel ved samme kapitels befuldmægtigede, at det på nogen måde betalte kongen de skyldige tjenester og det, der i det hele taget var nødvendigt til rigets forsvar, og at han ofte havde besværet dem utilbørligt og uretfærdigt, sådan som det kan bevises når som helst[2]). Da de af disse sandsynlige grunde frygter for, at han også i fremtiden uretfærdigt vil besvære samme kapitel, prælater og præster, især hvis de vil slutte sig til og begunstige samme konge i det, der er tilladt og hæderligt, og ikke modsætter sig ham, da dog samme konge velvilligt skænker dem nåder, friheder og gunstbevisninger, og deres fred beror på hans fred,

appellerer vi som befuldmægtigede for disse til det apostoliske sæde i dette brev for Eder, ærværdige fader, herr Oluf, biskop af Roskilde, og de velærværdige mænd, kapitlet ved samme Roskilde kirke, som troværdige og gode mænd, da vi ikke har lejlighed til at stedes for nævnte ærkebiskop, så at vi kan appellere for ham, fra samme velærværdige fader, herr Esger, ærkebiskop i Lund, for at han ikke uretmæssigt skal gå frem mod fornævnte kapitel, prælater og præster eller mod konventer, kirker eller klostre eller mod enkeltpersoner i disse institutioner i anledning af dette ved suspensions-, interdikts- og banlysningsdom, og vi beder indtrængende, mere indtrængende, ja på det mest indtrængende om et appelbrev, idet vi stiller samme kapitel, prælater, præster og konventer, kirker og andre huse og desuden enkeltpersoner i de samme under samme sædes beskyttelse af fornævnte grund med erklæring om, at samme kapitel, prælater og præster urokkeligt sammen med kongen vil tilslutte sig den appel, som samme konge af lignende grunde har indlagt fra samme ærkebiskop til det apostoliske sæde for sig og for alle sine forbundsfæller og tilhængere.

1) appellen er formodentlig udstedt samtidig med nr. 494. — 2) perioden er anakoluthisk.

[1317. Før 20. august][1]). 498

Lunde kapitel fremsætter i en skrivelse til pave Johannes 22. sine anklager mod ærkebiskop Esger af Lund.

Afskrift i det kgl. bibliotek.

Til den allerhelligste fader i Kristus, herr Johannes, ved Guds forsyn pave for den hellige romerske og almindelige kirke, Eders fromme og ydmyge sønner, kapitlet i Lundekirken, fromme kys på Eders helligheds fod. ⟨1⟩Den hårde nød, der tynger vor kirke, tvinger os til at meddele Eders hellighed, hvem det er magtpåliggende at drage omsorg for kirker i nød, at vor ærværdige fader, vor herre ærkebiskop Esger af Lund, til ganske åbenlys skade og fordærv for Lundekirken uden nogensomhelst gyldig og tvingende grund, uden vort samtykke, ja, hvad mere er, uagtet enkelte af kapitlet udtrykkeligt protesterede derimod, har afhændet et vist land, der tilhører samme kirke, og som på vort folks sprog kaldes Herrestad herred og indeholder elleve sogne, i hvilket den samme kirke havde den fulde retfærdige magt[2]) og dengang besad den roligt og uantastet, og efter at have modtaget nøglerne til den kiste, hvori kapitlets segl plejer at gem-

mes, lod han ved egen magt eller af egen drift skrive de breve, som han vilde, og sådan som han vilde, om denne afhændelse og lod dem besegle med kapitlets segl mod enkelte af kapitlets vilje, og skønt de vidnede offentligt og udtrykkeligt om deres protest og modstand. ⟨2⟩ Fremdeles at da samme vor ærkebiskop personligt for sin forbrydelses skyld havde forpligtet sig til at betale vor herre Danmarks konge 6000 mark rent sølv i bod og havde stillet samme vor herre konge kautionister for det samme sølv, pantsatte han for betalingen af det ovenfornævnte sølv til de samme kautionister samme Lundekirkes land Bornholm, og den borg, som han har sammesteds, uden vort samtykke og vilje. ⟨3⟩ Fremdeles at samme ærkebiskop uden nogen tvingende nødvendighed på en måde lod sin Lundekirke i stikken, idet vi, hans kapitel, var helt uvidende derom, og begav sig uden for Danmarks rige til nævnte konge af Danmarks dødsfjender, der lovligt var dømt fredløse og forviste fra hans rige og var kongens og rigets åbenbare fjender, i den hensigt, som man tror, at slutte sig til dem mod kongen uden for sit vedkommende at indsætte nogen i Lundekirken eller Lunds stift, som kan optræde på hans vegne i åndelige og timelige sager. Af denne grund og i denne anledning står Lundekirken i umiddelbar fare for, til kirkens åbenbare fordærv, at miste sit fornævnte land Bornholm og borgen sammesteds og sine friheder og privilegier, som den besidder af kongen. ⟨4⟩ Fremdeles at han plejer at tynge Lundestiftets gejstlighed urimeligt med skatter og afgifter; thi for at tie om det andet aftvang og modtog han eengang af præsterne ved sognekirkerne i Lunde stift, hver og en, indtægterne af deres beneficier for et år, hver og en, ved sin egen myndighed, og ydermere beskattede han os, det vil sige kapitlet og klostrene i samme stift, samme gang med en stor sum penge, der langt overgik vore og deres kræfter. ⟨5⟩ Fremdeles at han modtager penge af præster, der offentligt har konkubiner hos sig, uden at irettesætte dem på anden måde, men når han har modtaget penge af dem, tillader han dem derefter som før offentligt at forblive i deres konkubinat og synd. ⟨6⟩ Fremdeles at han selv ved sig selv har svoret vort Lundekapitel, at han ikke vil overgive samme kirkes borg på Bornholm nogensinde til en lægmand, men kun til en af Lundekapitlets kanniker til bevogtning, sådan som man plejede at gøre fra denne borgs grundlæggelse, men senere gjorde han det modsatte ved at gå imod sin egen ed. ⟨7⟩ Fremdeles at han lod en kannik, vor præst, fængsle uden bevis, uden tilståelse og uden anklage for nogen forbrydelse og lod ham, skændigt behandlet og bundet, til foragt og skændsel for kanniker og andre gejstlige,

sætte i fængsel, og han holder ham stadig fængslet, skønt den samme kannik var rede til at stille ham tilstrækkelig sikkerhed for at stå til rette for ham. Og hans gods lod han konfiskere efter hans fængsling og fratog ham ovenikøbet embede og beneficium. ⟨8⟩ Fremdeles, at da der en gang truede kongen og Danmarks rige en alvorlig krig, og kongen til rigets forsvar også bad gejstligheden om støtte, krævede og modtog samme ærkebiskop for kongen af Lunde kapitel og Lundekirkens gejstlighed et løfte, nemlig om sjettedelen af deres beneficiers indtægter på kongens vegne, men senere anvendte han dem efter sit forgodtbefindende til sit eget og sine folks behov, og han overgav eller anviste intet deraf til kongens brug eller rigets forsvar, og han holdt ikke kannikerne eller gejstligheden skadesløse på noget punkt med hensyn til denne hjælp, hvorfor den samme konge senere påny bad de samme om fornævnte hjælp, som det var blevet lovet, til stor skade og tynge for os og dem. ⟨9⟩ Fremdeles at det er et offentligt rygte og almindelig tale, at den samme ærkebiskop på landet Bornholm har givet eller lod give een ridder og tre væbnere lejde og sikkerhed til at komme til sig og til at forhandle med sig om hans sager, og samme ridder og væbnere blev under dette lejde dræbte af ærkebispens mænd. ⟨10⟩ Fremdeles at den samme ærkebiskop ikke overgav de tiender, der blev indsamlet af de kirkelige indtægter i Lunde stift efter befaling af Eders forgænger salig ihukommelse, pave Clemens 5., til bevogtning, som det var pålagt af ham, men han gav dem ud efter sit eget forgodtbefindende, og heller ikke betalte han for sit eget vedkommende, som han burde, tiende af sine indtægter. Derfor kaster vi os for Eders helligheds fødder og bønfalder Eder ydmygt om, at I vil værdiges med faderlig omhu hurtigt at tage Eder af fornævnte sag og især af det, som angår Lundekirkens nød.

1) brevet er formodentlig udstedt samtidig med kapitlets appel, jf. nr. 496. — 2) gengiver t. t. *merum et iustum imperium*; jf. det beslægtede udtryk *dominium merum et mixtum*, DRB II 5, 148 note 6.

[1317. Før 20. august]. **499**

Biskop Peder 2. af Viborg sender en bønskrivelse til pave Johannes 22. i forbindelse med Lundekirkens klageskrift til samme i anledning af ærkebiskop Esgers overgreb, jf. nr. 498.

Afskrift i det kgl. bibliotek.

Biskop Peder af Viborg sendte en bønskrivelse af samme ordlyd som det foregående brev til samme pave af medlidenhed med den nævnte Lundekirke.

Indbyggerne på Bornholm sværger kong Erik 6. Menved huldskab og troskab for at undgå ærkebiskop Esgers forfølgelser.

Afskrift af Hvitfeld.

Alle, der bebor landet Bornholm hver og en, til alle, som ser dette brev, hilsen med alles frelser.

Vi gør vitterligt for alle troende kristne, nulevende og tilkommende, at vi på grund af mangfoldige overgreb og tunge undertrykkelser, nemlig rov og ran af vore ejendele og vort gods, fængsling af vore personer, indespærring og mishandling og fordrivelse af vore slægtninge og venner fra hjemmene og deres landflygtighed, nogles lemlæstelse og skrækkelige og grusomme død og andre forhånelser og utålelige forfølgelser og overgreb, under hvilke vi gennem herr Esger, ærkebiskop af Lund og hans tilhængere — det vil sige mænd, der både er lovligt forvist fra Danmarks rige og på grund af deres uhyrlige forbrydelser berøvet deres fred og dømte, samt disses medskyldige, som de efter al evne i ikke ringe antal har ført til nævnte land Bornholm for at udplyndre os og forfølge deres forbrydelser — alt gennem flere år sørgeligt har lidt og sukket, ydmygt har ment at burde anråbe den højbårne fyrste og vor berømmelige herre Erik, af Guds nåde de danskes og venders konge, hvis riges indbyggere vi er, om hjælp og råd i vor store nød, idet vi fast håber på ved hans støtte og indflydelse at blive befriet for nævnte trængsler med den højestes bistand. Vi antager for sikkert og ængstes på det alvorligste for og erkender i sandhed, at medmindre vi gør det, går fornævnte land Bornholm med borgen og alt sit tilbehør uigenkaldeligt tabt for lundekirkens besiddelse og herredømme, og vor arv kommer fremmede i hænde, og vi og vore arvinger kommer i evig trældom. Idet derfor vi, der bebor fornævnte land, alle som en er kommet sammen, har vi med alles enstemmige råd og samtykke ved vor tro lovet nævnte vor herre konges udsending på samme konges vegne med mod himlen hævede hænder og svoret, at vi i fasthed vil stå nævnte

herre konge bi mod alle og tro tjene ham, indtil han har fået fuld erstatning for al skade og udgifter, som han og hans folk har lidt og afholdt for vor befrielse og nævnte lands generhvervelse for lundekirken. Til vidnesbyrd herom har vi ladet nævnte lands segl og de gode mænd, ridder Jens Kandes, ridderne Tule Mus' og Peder Mogensens segl hænge under dette brev. Givet på Bornholm i det herrens år 1319 ottendedagen efter Kristi himmelfartsdag.

152 1319. [før 13. november].

Kapitlet i Lund overlader Erik 6. Menved Bornholm, indtil kongens krigsomkostninger ved erobringen er dækket.

Referat hos Hvitfeld.

I det herrens år 1319 under ærkebiskop Esgers fraværelse gaves af kapitlet et forpligtelsesbrev til kong Erik vedrørende Bornholm, som han skulde have for krigsomkostningerne, indtil den (d.v.s. øen) indløstes.

176 1320. 25. januar. Viborg.

Kong Kristoffer 2.s håndfæstning.

Original i rigsarkivet.

..... ⟨10⟩ Fremdeles skal han efter bedste evne frigøre ærkebispens gods, borgen og landet[5]), og derefter tilbagegive det. .....

5) Hammershus og Bornholm.

218 1320. 28. maj. Avignon.

Pave Johannes 22. pålægger sin nuntius i Danmark magister Bernardus de Montvalent, ærkedegn af Sologne, at foranledige, at Erik 6. Menveds arvinger og efterfølgere og alle andre, der har tilegnet sig lundekirkens gods, tilbagegiver dette gods og yder ærkebiskop Esger og hans kirke fuld erstatning for tab og overgreb.

Afskrift i de pavelige kopibøger.

Og idet den nævnte konge ikke engang lod sig nøje med disse store overgreb og uretfærdigheder, berøvede han samme ærkebiskop og kirke i Lund, efter at ærkebispen havde tiltrådt sin rejse til fornævnte apostoliske sæde, borgen og landet Bornholm, der tilkom dem med fuld ret; .....

1320. 28. august. Avignon. 265

Pave Johannes 22. pålægger magister Bernardus de Montvalent, ærkedegn af Sologne og pavens nuntius i Danmark, at foranledige, at kong Kristoffer 2. tilbagegiver det gods, som kong Erik 6. Menved har frataget Lunds kirke, og at andre, der besidder kirkegods, gør det samme.

Afskrift af de pavelige kopibøger.

Til vor elskede søn magister Bernardus de Montvalent, ærkedegn af Sologne i Bourges' kirke, vor kapellan, hilsen.

I vor og vore brødres nærværelse har vor ærværdige broder Esger, ærkebiskop af Lund, fremsat en ynkværdig klage[1]) over, at Erik, Danmarks konge, salig ihukommelse, i sin tid da han endnu levede, på grund af de uhyrlige forbrydelser, han havde begået mod vor ærværdige broder Jens, ærkebiskop af Bremen, dengang af Lund, hans forgænger, og afdøde Jakob, provst i Lund, på deres personer og gods til svær krænkelse af kongernes konge, med pavelig myndighed ved dom var blevet dømt til at betale samme ærkebiskop og kirke 49 000 mark sølv, at Isarn, salig ihukommelse, ærkebiskop af Salerno, dengang ærkepræst i Carcassonnes kirke, udpeget som eksekutor til at fuldbyrde denne dom med samme myndighed, omsider havde tildelt samme ærkebiskop af Lund og hans kirke alt gods og alle rettigheder, som den nævnte konge dengang havde i Lunds stad og stift og besad personligt eller ved en eller flere andre, med undtagelse af Halland, til erstatning for dette beløb, der ikke blev betalt, med fuld ejendomsret, og at dommen med nævnte sædes myndighed senere var blevet ændret derhen, at fornævnte konge skulde gengive samme lundekirke de privilegier, friheder og det gods, som den ejede, da fornævnte overgreb fandt sted, hvis de endnu eksisterede, i modsat fald skulde han give fuld erstatning efter vurdering indtil en værdi af 10 000 mark sølv efter lundensisk vægt i fast ejendom, idet Isarn samtidig bestemte, at interdiktsdommen over Danmarks rige og den banlysningsdom over nævnte konge og hans tilhængere, der var blevet lyst umiddelbart eller middelbart i anledning af det forudskikkede, skulde ophæves, når fornævnte gods ifølge denne ordning blev overgivet til samme ærkebiskop og kirke.

Fornævnte konge undlod imidlertid ikke blot at udføre denne overdragelse, men hindrede endog til skade for sin egen frelse, at den fandt sted, idet han tilmed voldeligt fratog samme ærkebiskop og kirke det for-

nævnte gods, der — som forudskikket — var overdraget dem af nævnte ærkepræst, og ydermere fattede samme konge nag mod gejstligheden og de kirkelige personer i Lunds stad og stift, og dem, der ikke vilde komme til kongens verdslige domstol, hvortil han uretmæssigt lod dem føre, idet han brød deres privilegier og tilmed deres friheder, og sammesteds ikke vilde stå til ansvar overfor andre, hvortil de heller ikke var forpligtede, samt gejstlige og verdslige i nævnte stad og stift, der nægtede at betale nye toldpålæg og akcise, ekstraordinære skatter og uretmæssige opkrævninger og andre utålelige byrder, der blev pålagt ifølge befaling fra ham, — deres gods tiltog han sig ved voldeligt overgreb, idet han iøvrigt påførte samme gejstlige og verdslige forskellige straffe og krænkelser.

Og for at udsætte ærkebispen og kirken i Lund for endnu hårdere tryk, forbød han faktisk udtrykkeligt ærkebispens blodsbeslægtede, venner og undergivne at bistå ham på noget punkt eller endog at adlyde ham, til uhyrlig undertrykkelse af kirkens frihed, idet han tilmed aftvang dem ed på dette. Og dernæst lod fornævnte konge, for at nævnte ærkebiskop desto sværere skulde trykkes af hans tynger, femten hundred mark sølv kræve af ham uden al ret, og aftvang ham med magt og ved frygt, som nok kunde gøre indtryk selv på en modig mand, forskellig sikkerhed med forlovere for 5000 mark, der skulde betales ham til visse terminer, og fordi han talte mod pålæggelse af sådan told og akcise samt indførelse af samme byrder, opkrævninger, skatter og tynger og forberedte sig til at drage til pavestolen for at meddele vor kurie dette, fratog fornævnte konge samme ærkebiskop og kirke adskillige godser, rettigheder, friheder og privilegier, personligt og ved hjælpere, mod al lov og ret, og frugter, indtægter og oppebørsler af samme godser lod han opkræve på uretfærdig vis, idet han uretmæssigt uden videre udpegede sin ridder Jens Kande som deres forvalter — eller snarere som deres forøder.

Og idet nævnte konge ikke engang lod sig nøje med disse store overgreb, berøvede han samme ærkebiskop og kirke i Lund, efter at ærkebispen havde tiltrådt sin rejse til fornævnte apostoliske sæde, borgen og landet Bornholm, der tilkom dem med fuld ret; han fratog vore elskede sønner Tyge Jakobsen og Henrik, kanniker i Lund, og Borkvard, samme ærkebiskops kapellan, en del af deres gods før deres ankomst til nævnte sæde og, da de omsider var kommet til samme, alt deres øvrige kirkelige og verdslige gods — personligt og gennem sine hjælpere — idet han uretmæssigt beslaglagde dem og hævede sammes indtægter. Og idet han også

udstrakte sine griske hænder mod tienden til kirkernes bygningsfond i Lunde stift og kirkeprovins, anvendte han dem til egne formål til umådeligt mishag for vor skaber, af hvilken grund nogle af de nævnte kirker, i hvilke den almægtige blev dyrket med mangfoldig og from lovprisning, er gået ynkeligt til grunde, eftersom man manglede midler, hvormed man kunde støtte deres bygningsfond. Af disse grunde har den fornævnte ærkebiskop ydmygt anmodet os om, at vi vilde værdiges at sørge for ham, kirken og de nævnte andre med faderlig omhu i deres store ulykke og undertrykkelse.

Da vi i denne sag nærer from medfølelse med ærkebispen, kirken og de andre ovennævnte, og med faderlig omhu er betænkt på deres genrejsning, overdrager og pålægger vi Dig, vor kloge broder, med denne apostoliske skrivelse, at Du — hvis det forholder sig således — på vore vegne personligt eller gennem en eller flere andre indtrængende formaner og foranlediger vor højtelskede søn i Kristus Kristoffer, Danmarks højbårne konge, nævnte Eriks efterfølger, og alle og enhver anden, der tilbageholder det gods, som er tillagt samme ærkebiskop og kirke i Lund i overensstemmelse med fornævnte ændring af dommen, og andre godser, rettigheder, friheder og privilegier, som samme kong Erik tog fra nævnte ærkebiskop og kirke, samt fornævnte frugter, indtægter og oppebørsler, som han i overensstemmelse med, hvad der er forudskikket — uretmæssigt lod opkræve —, og landet og borgen Bornholm og kannikernes, gejstlighedens, præsternes og fornævnte mænds gods, til at de inden en passende, bestemt og uopsættelig termin, som Du måtte fastsætte for dem til dette, tilbagegiver samme gods, rettigheder, friheder, privilegier, frugter, indtægter og oppebørsler samt landet og borgen med de frugter, der er oppebåret deraf, og som kunde være oppebåret deraf, til samme ærkebiskop og kirke, og til nævnte kanniker, gejstlighed, præster og mænd det fornævnte gods, og til at samme kong Kristoffer tilbagegiver de nævnte 1500 mark til ærkebispen, idet forloverne ganske løses fra fornævnte løfter og forpligtelser, til at de tilbagegiver al opkrævet told, akcise, skatter, opkrævninger og bøder — som forudskikket — til kannikerne, gejstligheden, præsterne og mændene, til at de tilbagegiver omtalte tiender til de omtalte kirker uden noget fradrag, til at de yder ærkebispen og kirkens kanniker, gejstligheden, præsterne og mændene en fuldstændig og behørig erstatning for skader og overgreb, og til at de bestræber sig for at afstå fra enhver hindring for, at samme ærkebiskop og kirke kan nyde deres fornævnte privilegier, friheder, domsmyndighed og fritagelse og frit kan udøve deres

domsmyndighed, idet Du ved banlysningsdom over nævnte kong Kristoffer og samme ransmænd og interdiktdom over Danmarks rige og ransmændenes lande og steder under udelukkelse af appel tvinger den nævnte kong Kristoffer og alle og enhver af de ovennævnte, af hvad værdighed, højhed eller stand de end måtte være, også hvis de udmærker sig ved biskoppelig, kongelig og al anden værdighed, til fuldtud at opfylde alt det fornævnte, uanset om det er bevilget dem eller nogle af dem i fællesskab eller hver for sig af nævnte apostoliske sæde, at de ikke kan rammes af interdikt, suspension eller banlysning ved et apostolisk brev, der ikke fuldstændigt, udtrykkeligt og ord til andet omtaler denne bevilling. Givet i Avignon den 28. august i vort (pontifikats) fjerde år.

1) jf. nr. 218.

366 1321. 26. august. Roskilde.

Kong Kristoffer 2. slutter forlig med ærkebiskop Esger af Lund og hans kirke.

Efter Hvitfeldts tryk.

Til alle, der får dette brev at se eller hører det læse, Kristoffer, af Guds nåde de danskes og venders konge, hilsen evindelig med Gud.

Eftersom den højhellige fader i Kristus, vor herre, herr Johannes, ved Guds forsyn den hellige romerske og den almindelige kirkes yppersteprest, har besluttet at sende den ærværdige herre magister Bernardus de Montvalent, ærkedegn af Sologne i Bourges' kirke, sin kapellan, til vort rige med et apostolisk reskript, som den ærværdige fader herr Esger, af Guds miskundhed ærkebiskop i Lund, Sveriges primas, har fået udstedt i den romerske kurie imod os[1]) angående nogle erstatninger til ham, har vi og herr ærkebispen af Lund efter flere forhandlinger med billigelse af herr pavens nuntius og med alle prælaterne og andre indflydelsesrige råder af Danmarks rige som formidlere besluttet os til uden al offentlig rettergang, ligefremt og ved gensidig, venskabelig overenskomst at slutte følgende forlig: ⟨1⟩ fornævnte, ærværdige fader herr Esger, ærkebiskop af Lund, Sveriges primas, bør frit have og besidde sin kirke i Lund med dens tilliggende, Herrestadherred i Skåne og Rønneherred på Bornholm samt borgen Hammershus med landet sammesteds, undtagen og bortset fra, at herr Ludvig, vor marsk, af nævnte herr ærkebiskop Esger og hans kirke i Lund skal have erstatning for de udgifter og udlæg, som han har haft ved er-

hvervelsen og hævdelsen af borgen og landet Bornholm, således at han holdes fuldstændig skadesløs. ⟨2⟩ Fremdeles skal alle, som har oppebåret og modtaget frugter og indtægter af Lunds ærkesædes gods på befaling af herr Erik, de danskes forhenværende konge, vor broder, berømmelig ihukommelse, og som har betalt eller givet samme ud på sammes befaling, når det kan bevises af nævnte herre konges, vor broders, åbne kvitteringsbreve eller andre lovformelige dokumenter, være ganske kvit, frie og undskyldte. Men hvad der af de nævnte indtægter og frugter, der således er oppebårne, endnu ikke er blevet betalt, det skal ærkebiskop Esger oppebære som sin ret og desangående stævne sine skyldnere. ⟨3⟩ Fremdeles bør samme ærkebiskop Esger være kvit og ganske fri med hensyn til en sum på 5000 mark lødigt sølv, som samme ærkebiskop Esger i sin tid i Helsingborg har lovet at betale vor højtelskede broder herr Erik, de danskes forhenværende konge. Og alle, som blev forlovere for den nævnte sums betaling, skal være fri og ganske undtagne for denne forloverforpligtelse, og det gældsbevis, der blev udstedt herom, skal tilbagegives samme herr ærkebiskop Esger og for fremtiden anses for uskrevet. ⟨4⟩ Fremdeles skal samme herr ærkebiskop og lundekirken nyde alle friheder, som samme herr ærkebiskop og lundekirken frit har nydt fra arilds tid. ⟨5⟩ Fremdeles skal alle såvel gejstlige som verdslige, der har bistået og støttet os og vor højtelskede broder herr Erik, de danskes forhenværende konge, vore forfædre de danskes konger og vore mænd og deres tilhængere i sagerne mod samme herr ærkebiskop Esger og hans forgængere indtil denne dag, nyde sandt og fast venskab uden al forstillelse fra herr ærkebispens side, og alle såvel gejstlige som verdslige, der har bistået ærkebispen i de samme sager, skal ligeledes nyde sandt, fast og ægte venskab uden forstillelse fra vor og vore børns side. ⟨6⟩ Fremdeles skal alle sager, uoverensstemmelser, tvistigheder, alt nag og al uvenskab, som nogensinde indtil denne dag er opstået eller indledet eller vil kunne indledes mellem os de danskes konge og Danmarks riges krone og alle vore tilhængere både gejstlige og verdslige og deres tilhængere som den ene part og herr Esger, hans kirke i Lund, hans forgængere, venner, slægtninge, frænder og alle hans og kirkens tilhængere, gejstlige såvelsom verdslige, og deres tilhængere som den anden part, være standsede, endte og afsluttede for evigt, — dog med den undtagelse og afvigelse, at han, som forudskikket, frit kan kræve sine tilgodehavender, når han har erklæret os, vore børn, vor broder, vore forfædre og efterfølgere, og Danmarks riges krone samt vore mænd, gejstlige såvel som

verdslige, og deres tilhængere for ganske kvit, frie og undtagne fra alle klager og tvistigheder.

Og til at overholde alt dette og hvert enkelt punkt evindeligt og ubrødeligt forpligter vi os fast med dette brev, idet vi med hensyn til alt det forudskikkede og hvert af dets punkter, giver afkald på enhver indsigelse om svigagtigt forhold[2]), og om at sagen ikke er foregået således[3]), på en til værn for faktiske forhold indført søgsmålsret[4]) og på al bistand af kanonisk og borgerlig ret, hvorved det modsatte af det fornævnte eller noget deraf kan opnåes ved noget menneskes svig eller spidsfindighed.

Til vidnesbyrd herom og til fyldigere bevis er vort segl hængt under dette brev. Også vi magister Bernardus de Montvalent, ærkedegn af Sologne i Bourges' kirke, herr pavens kapellan, og pavestolens nuntius, udsendt særligt til Danmarks rige for at ordne lundekirkens anliggender, Peder af Viborg, Niels af Børglum, Peder af Odense, Jens af Slesvig, Esger af Århus og Jens af Ribe, af Guds nåde bisper i Danmarks rige, har personligt overværet alt det fornævnte og har som fredens og endrægtighedens formidlere sammen med mange andre hidført denne ordning mellem parterne og ladet vore segl hænge under dette brev til vidnesbyrd og fyldigere bevis.

Forhandlet og givet i Roskilde i det herrens år 1321 onsdagen efter dagen for den hellige apostel Bartholomeus.

1) jf. 1320 28. august (ovenfor nr. 265). — 2) jf. DRB II 1 nr. 22 note 2. — 3) i nr. 367 lyder den tilsvarende vending 'at denne overenskomst er indgået af frygt'. — 4) en i romerretten forekommende søgsmålsret, der ikke har hjemmel i lovgivningen (modsat *actio in ius concepta*), men indrømmes til gennemførelse af krav, som i modsat fald vilde være uden retsbeskyttelse.

367 1321. 27. august. Roskilde.

Ærkebiskop Esger af Lund slutter på den danske kirkes vegne forlig med kong Kristoffer 2. og den danske krone.

Afskrift i rigsarkivet (Vidisse af 1322 9. juni = nr. 419).

Esger, af Guds nåde ærkebiskop i Lund, Sveriges primas, til alle, der ser dette brev eller hører det læse, hilsen evindelig med Gud.

Efter at den højhellige fader, vor herre Johannes, ved Guds forsyn den hellige romerske og den almindelige kirkes yppersteprest, har besluttet at sende den ærværdige herre magister Bernardus de Montvalent, ærkedegn af So-

logne i Bourges' kirke, sin kapellan, til Danmarks rige med et apostolisk reskript, som vi har udvirket imod den stormægtige fyrste, vor herre, herr Kristoffer, de danske og venders berømmelige konge, angående nogle erstatninger til os, har omsider samme herre kong Kristoffer og vi efter nogle forhandlinger med samtykke af samme herr paves nuntius, og med prælaterne og andre indflydelsesrige råder af Danmarks rige som formidlere, besluttet os til uden al offentlig rettergang, ligefremt og ved gensidig venskabelig overenskomst at slutte følgende forlig med hinanden: ⟨1⟩ Vi skal frit have og besidde vor kirke i Lund med tilliggende, med Herrestad herred i Skåne og Rønneherred på Bornholm samt borgen Hammershus med landet sammesteds, undtagen og bortset fra, at herr Ludvig, de danskes berømmelige konges marsk, af os og vor kirke i Lund skal have erstatning for de udgifter og udlæg, som han har haft ved erhvervelsen og hævdelsen af borgen og landet Bornholm, således at han holdes fuldstændig skadesløs. ⟨2⟩ Fremdeles skal alle, som har oppebåret og modtaget frugter og indtægter af vort sædes gods på befaling af herr Erik, de danskes forhenværende konge, og som har betalt eller givet samme ud på sammes befaling, når det kan bevidnes af fornævnte herre konges åbne kvitteringsbreve eller andre lovformelige dokumenter, være frie, løste og ganske undskyldte. Men hvad der af de nævnte indtægter og frugter, der således er oppebårne, endnu ikke er blevet betalt, det skal vi oppebære som vor ret og desangående stævne vore skyldnere. ⟨3⟩ Fremdeles bør vi være kvit og ganske fri for en sum på 5000 mark lødigt sølv, som vi i sin tid i Helsingborg har lovet at betale fornævnte herr Erik, de danskes forhenværende konge. Og alle, som blev forlovere for den nævnte sums betaling, skal være frie og ganske undtagne for denne forloverforpligtelse, og det gældsbevis, der blev udstedt herom, skal tilbagegives os og for fremtiden anses for uskrevet. ⟨4⟩ Fremdeles skal vi og vor kirke i Lund nyde alle friheder, som ærkebispen og kirken i Lund frit har haft fra arilds tid. ⟨5⟩ Fremdeles skal alle såvel gejstlige som verdslige, der har bistået og støttet de nævnte herrer Erik, de danskes forhenværende konge, Kristoffer, den nuværende konge, og deres mænd i sagerne mod os indtil denne dag, nyde sandt og fast venskab uden al forstillelse, og alle såvel gejstlige som verdslige, der har bistået og sluttet sig til os i de samme sager, skal ligeledes nyde sandt og ægte venskab ⟨uden forstillelse⟩ fra vor herre Kristoffer og hans børns side. Og vi bør ingenlunde forulempe gejstlige eller verdslige uretmæssigt på deres gods eller rettigheder. ⟨6⟩ Fremdeles bør vi i vore dage

trofast, ydmygt og beredvilligt yde vor herre, herr Kristoffer, Danmarks konge, og hans riges krone, hans børn og efterfølgere alle tjenester, al ære og alle beviser på troskab, som samme vor herre Kristoffer, Danmarks konge, og hans riges krone bør modtage af os og vor kirke i Lund ifølge ret og sædvane, og vi erklærer på tro og love, at vi aldrig selv eller gennem andre, offentligt eller hemmeligt, umiddelbart eller ad omveje vil volde samme herre konge, herr Kristoffer og hans rige, hans børn eller hans efterfølgere ubehag eller skade. ⟨7⟩ Fremdeles skal alle sager, uoverensstemmelser, tvistigheder, alt nag og al uvenskab, som indtil denne dag er opstået eller indledet eller vil kunne indledes mellem vor herre Kristoffer, hans børn, hans broder Erik, deres forfædre de danskes konger og Danmarks riges krone og alle deres tilhængere, både gejstlige og verdslige, og deres tilhængere som den ene part og os, vor kirke i Lund og vore forgængere som den anden part, være standsede, endte og afsluttede for evigt. Og de skal ikke tynges af os og vor kirke i Lund i anledning af fornævnte nag eller tvist eller forulempes på nogen måde, dog at vi, som forudskikket, skal kunne inddrive vore tilgodehavender. Fra alle disse klager og stridigheder erklærer vi de fornævnte herrer konger og vor herre herr Kristoffer, den nuværende konge, og Danmarks riges krone, samme vor herre Kristoffers børn og efterfølgere samt deres fornævnte mænd, såvel gejstlige som verdslige, og deres tilhængere for ganske kvit, frie og undtagne at være.

Og til at overholde alt dette og hvert enkelt punkt evindeligt og ubrødeligt forpligter vi os med dette brev, idet vi med hensyn til alt det forudskikkede og hvert af dets punkter, giver afkald på al indsigelse om svigagtigt forhold[1]), eller om at denne overenskomst er indgået af frygt[2]), på en til værn for faktiske forhold indført søgsmålsret[3]) samt al bistand af kanonisk og borgerlig ret, hvorved det modsatte af det fornævnte eller noget deraf kan opnåes ved noget menneskes svig eller spidsfindighed.

Til vidnesbyrd herom har vi ladet vort segl hænge under dette brev. Givet i Roskilde i det herrens år 1321 torsdag efter dagen for den hellige apostel Bartholomeus. Og vi magister Bernardus de Montvalent, ærkedegn af Sologne i Bourges' kirke, herr pavens kapellan, udsendt som nuntius til Danmarks rige, og bisperne af Guds nåde Peder af Viborg, broder Peder af Odense, Niels af Børglum, Jens af Slesvig, Esger af Århus og Jens af Ribe har overværet alt det fornævnte og har forhandlet derom med rigets bedste mænd og har truffet denne ordning i overensstemmelse med sagens vilkår og rigets muligheder til lov og ære for Gud fader den

almægtige, den hellige jomfru Maria og den hellige martyr Laurentius, som er fornævnte lundekirkes beskytter, og for at skabe ro og fred hos begge, nemlig i riget og den danske kirke, og til evig erindring om alt det fornævnte og til vidnesbyrd derom har vi ladet vore segl hænge under dette brev sammen med segl tilhørende fornævnte ærkebiskop i Lund herr Esger, Sveriges primas. Forhandlet og givet ovennævnte år, dag og sted.

1) jf. DRB II 1 nr. 22 note 2. — 2) jf. nr. 366 note 3. — 3) jf. nr. 366 note 4.

124 **1324. 26. Juni.**

Ærkebiskop Esger af Lund løser Ludvig Albertsen af Kirkens Band.

Udtog hos Hvitfeld.

Aar 1324, Tirsdag efter St. Hans, løste Ærkebiskop Esger Hr. Ludvig Albertsen af det Ban og Forbud, som Pavens Nuntius Magister Bernardus tidligere havde lyst over ham, fordi han i Kong Eriks Tid sammen med Hertug Kristoffer havde været med til at indtage Bornholm.

177 **1325. 18. Marts. Avignon.**

Pave Johannes 22. udnævner Abbeden i Stolpe til Dommer i en Sag mod Henrik Bornholm og Wolf Krämer, Borgere i Stralsund.

Original i Stralsund.

Johannes, Biskop, Guds Tjeneres Tjener, til sin elskede Søn . . Abbed for Klostret i Stolpe i Camin Stift Hilsen med den apostoliske Velsignelse.

Mathias Ludolfi, Klerk i Schwerin Stift, har over for os klaget over . . . at Henrik Bornholm og Wolf Krämer . . .

Givet i Avignon den 18. Marts i vort Pavedømmes niende Aar.

210 **1325. 26. August. Tingsted.**

Kong Kristoffer 2. og Erik 7. slutter Forlig med Ludvig Albertsen, der skal overgive Hammershus imod at faa sin Fordring paa Kronen anerkendt og Afbetalingsvilkaarene fastlagt.

Afskrift hos Hvitfeld.

Kristoffer og Erik, hans Søn, af Guds Naade de Danskes og Venders Konger, Hertuger af Estland, til alle, der ser dette Brev, evindelig Hilsen med Gud.

Vi gør vitterligt for alle nu og i Fremtiden, at der mellem os, vore Børn

og alle vore Tilhængere som den ene Part og Hr. Ludvig Albertsen, fordum vor Marsk, hans Børn og alle hans Tilhængere, der er gaaet i Landflygtighed med ham og har taget Ophold paa Hammershus for at undgaa vor Vrede, som den anden Part er sluttet følgende Aftale. For det første erkender vi, at vi og vore Arvinger i Sandhed skylder den kære Hr. Ludvig Albertsen og hans rette Arvinger 9360[1]) Mark Penge i gængs skaansk Mønt at betale til de efterskrevne, faste Terminer: paa førstkommende Vor Frue Kirkegang[2]) 1000 Mark Penge skaansk og derefter hvert Aar paa nævnte Vor Frue Kirkegang 1000 Mark Penge i gængs skaansk Mønt, indtil hele Summen er betalt til ham eller hans Arvinger af os eller vore Arvinger, idet vi forbeholder os at kunne betale ham og hans Arvinger paa hver af de fornævnte Terminer to Mark Penge sjællandsk for hver Mark Penge skaansk eller en Mark lødigt Sølv efter Kølnervægt for hver $4^1/_2$ Mark Penge skaansk. Og om vor og vore Arvingers Betaling af de fornævnte Penge til den kære Hr. Ludvig Albertsen aflægger vi Løfte med Haandslag sammen med vore efterskrevne Raader Hr. Lars Jonsen, fordum vor Drost, Peder Vendelbo, vor Marsk, Eskil Gris, Stig Andersen, Lars Larsen og Gregers Tuesen, Riddere, Jens Kaas, Kristian Kaas, Lars Truedsen, Niels Jonsen Broløkke, Jon Jonsen Broløkke, Ivar Pedersen, Jon Nielsen Rane, Bo Falk og Erik Nielsen, Væbnere. Desuden skal nævnte Ludvig Albertsen betale sin Gæld til dem, hvem han skylder noget, efterhaanden som han faar Betalingen fra os, og udover dette kan der ikke indenfor de ovenfor fastsatte Aar af os eller vore Fogeder rejses Retssager imod ham i Anledning af hans Gæld til vor Broder Hr. Erik, fordum Danmarks Konge, og os. Desuden erklærer vi samme Hr. Ludvig Albertsen og hans Arvinger for kvitte og frie for 600 Mark lødigt Sølv til nævnte Palle Jonsens Arvinger, hvilke Hr. Ludvig erklærer at skylde disse for Hammershus. Samme omtalte Ludvig og hans Tilhængere paa Hammershus kan, naar han sammen med sine Brødre frit har overdraget Borgen til Hr. Peder Vendelbo, vor Marsk, paa vore Vegne, frit nyde alle deres Ejendele og alt deres Gods paa Borgen. Og hvis nævnte Hr. Ludvig eller hans Arvinger efter at have overdraget nævnte Hammershus og Bornholm viser sig at have paadraget sig Bandlysning for vor Skyld i Anledning af Bornholm og Hammershus, skal vi frigøre ham og holde ham skadesløs overfor det nævnte Land. Desuden skal alle vore Høvedsmænd, Fogeder og Tilhængere, som har modtaget og beslaglagt Hr. Ludvigs og hans nævnte Tilhængeres Gods, eller som har forulempet dem, være fuldstændig undskyldte, og Fangerne skal løses og frigives af begge Parter. Fremdeles

vil vi godkende alle Sager, som samme Hr. Ludvig paa vore Vegne har forligt med Hr. Anders Pedersen fra Alnarp i Overensstemmelse med vort tidligere Brev[3]), forsaavidt angaar de Sager, som er rejst og ført mellem os og Hr. Anders Pedersen inden Udstedelsen af vort nævnte Brev, men alle andre Sager, som er rejst mellem os efter Udstedelsen af vort Brev, skal ikke indbefattes i nærværende Forlig. Iøvrigt skal der fremfor alt raade sikkert Venskab mellem os, vore Børn og alle vore Tilhængere og nævnte Hr. Ludvig Albertsen, hans fornævnte Børn og Tilhængere for denne Sags Vedkommende, idet vi atter tager Hr. Ludvig og hans fornævnte Tilhængere i vor særlige Naade og tilstaar samme Hr. Ludvig og hans fornævnte Tilhængere alt deres Gods, saaledes som de nu forefinder det, og overlader dem det til Brug, og vi skal fremtidig ingenlunde forulempe dem i deres nævnte Gods for fornævnte Sags Skyld, dog at Beienfleth af fornævnte Gods skal efterlade lige saa meget Korn, Løsøre og andet paa Ove Hases Jordejendom Gaasetofte, som han vides at have modtaget der, og Beienfleth kan frit bruge sit Korn, Løsøre og andet, med Undtagelse af hvad han modtog i Gaasetofte. Til Vidnesbyrd herom er vort, Kong Kristoffers, Segl hængt under dette Brev.

Givet i Tingsted paa Falster i det Herrens Aar 1325 første Mandag efter den hellige Apostel Bartholomæus' Dag i vor Nærværelse.

1) Tallet 9360 er ikke sikkert, da Overleveringen er korrupt. — 2) d. e. Kyndelmisse (2. Februar). — 3) ikke bevaret.

244 1326. 23. Januar. Avignon.

Pave Johannes 22. opfordrer Kong Kristoffer 2. til at tilbagekalde Overgreb mod Lundestiftets Skattefrihed, overholde dets Privilegier og tilbagegive det Bornholm.

Afskrift i Vatikanet.

Til Kong Kristoffer af Danmark. Af Kærlighed er vi, kære Søn, forpligtede til med faderlige Formaninger at bevæge dig til af Ærbødighed for os, det apostoliske Sæde og Romerkirken, alle Kirkers Moder, med din Kongearm at beskytte de enkelte Kirker — som baade er ærværdige paa andre Maader og i alt Fald, fordi de er Guds Boliger — og deres Tjenere, navnlig til Forsvar for Retfærdigheden, som du især er forpligtet til, saaledes at man med Rette kan indse, at det har været til Gavn baade for din Sjælefrelse og dit Ry. Nu har vi med Undren hørt, at nogle Embedsmænd i dit Rige, som ikke har taget Hensyn til dit Tarv og din Ære

i denne Sag, ikke agter Kirkefriheden og andre Privilegier i Lunds Kirke, som saa sandelig er erhvervet ved mange forskellige Fortjenester, formindsker dens Indtægter og Rettigheder og paalægger Kirkens Gejstlighed Skatter og andre ret haarde Byrder. Ogsaa Borgen og Landet Bornholm, som med fuld Ret hører under denne Kirke i Lund, har de bemægtiget sig og holder uberettiget besat og Tabet heraf og Fornærmelsen derved sørger denne Kirke saa meget des mere over, jo større Tab paa sine vigtigste Indtægter den nødes til at taale. Da du altsaa, kære Søn, gør dig meget kær for Gud, os og dette Sæde, hvis du tager nævnte Kirker og deres Tjenere i din kongelige Beskyttelse, og da det ikke passer sig for din kongelige Højhed at finde dig i saadant til Fornærmelse mod Gud, os og det nævnte Sæde og samme Kirke og til Fare for din Sjælefrelse og din Ære, beder og opfordrer vi dig indstændigt, stormægtige Konge, og vi besværger dig til dine Synders Forladelse, saa kærligt vi kan med Vorherre Jesus Kristus, at du paa passende Maade skal tvinge dine Embedsmænd til at holde op med at paalægge disse Skatter og Byrder og, saa vidt det staar til dig, sørge for, at den nævnte Kirke i Lund faar sine Friheder og Privilegier ubrødeligt overholdt af dem. Ogsaa førnævnte Borg og Land skal du gavmildt lade tilbagegive til dem. Desuden skal baade vor ærværdige Broder Karl, samme Kirkes Øverste, hans Kirke og dens Gejstlighed, deres Godser, Rettigheder, Indtægter, Mænd og Vasaller af Ærbødighed for os være saaledes anbefalede til din kongelige Gunst, og du skal vise dem saadan Naade og Gunst, at vi, naar Fornærmelsen hører op og følges af kærkommen Anbefaling af dig, som det sømmer sig, da foruden Guds Gengældelses Løn kan takke dig, høje Konge, med fortjent Taksigelse i Herren. Givet i Avignon 23. Januar i det 10. Aar.

1326. 7. Juni. Viborg. 273

Kong Valdemar 3.s Haandfæstning.

Afskrift i Lundebogen.

I Herrens Navn Amen. I det Herrens Aar 1326, Lørdagen før Martyrerne Primus og Felicianus Dag kom Rigets bedste Mænd sammen i Viborg tillige med Almuen, for at vælge en ny Konge, og følgende blev vedtaget og i Enighed fastsat:

. . . . . .

§ 8. Fremdeles skal Kongen efter bedste Evne arbejde troligt paa og

drage Omsorg for, at Borgen paa Landet Bornholm tillige med de andre ærkebiskoppelige Godser saa vidt det staar til ham kan vende tilbage til Lundekirken.[1])

..... Til Vidnesbyrd om dette og til sikrere Bevis herfor er vore Segl hængt under dette Brev tilligemed Segl af de ærværdige Fædre og Herrer Niels af Børglum, Peder af Odense, Jens af Ribe og Tyge af Viborg, Biskopper, Svend, udvalgt og stadfæstet Biskop af Aarhus, Lars Jonsen, fordum Drost, Albert Albertsen, Ludvig Albertsen, Niels Brok den Ældre, Niels Skaaning, Marsken Erik, Abel Valdemarsen, Ove Iversen, Povl Pedersen, Jakob Grubbe, Jakob Roost, Povl Mogensen, Peder Pedersen, Niels Brok den Yngre, Ove Eskildsen, Lars Larsen, Ebbe Galt, Peder Bonde, Torkild Ebbesen, Peder Grubbe, Strange Esgesen, Peder Vædder, Peder Gødesen og Jakob Nielsen.

Handlet og givet ovennævnte Sted, Aar og Dag.

1) Under sin Strid med Ærkebiskop Eser Juul havde Erik 6. Menved 1319 ladet Marsken Ludvig Albertsen besætte Bornholm. 1321 havde Kristoffer 2. ved et Forlig med Esger Juul, givet Afkald paa Øen, men Ludvig Albertsen skulde foreløbig beholde den som Sikkerhed for et Tilgodehavende og først i 1325 (se ovf. Nr. 210) forpligtede han sig overfor Kongen til at opgive Øen, uden at Ærkebispen dog derfor straks fik den tilbage.

309 **1326. 27. August.**

Ludvig Albertsen slutter Forlig med Ærkebiskop Karl af Lund om Rønne Herred.

Referat hos Hvitfeld.

Aar 1326 sluttede Hr. Jens Uffesen Forlig paa Ludvig Albertsens Vegne i den Strid, som var mellem Biskop Karl af Lund og denne om Rønne Herred paa Bornholm, saaledes at Hr. Ludvig skulde udpege en god Mand, som skulde oppebære Indtægten af Herredet og holde den i Forvaring, indtil Raadet paa et almindeligt Hof dømte dem imellem. Givet Dagen før St. Augustins Dag.

346 **1326.**

Ærkebiskop Karl erhverver Hammershus fra Erik Sjællandsfar.

Kalundborgske Registratur.

Fremdeles et Brev, ved hvilket Ærkebiskop Karl af Lund fik Hammershus paa Bornholm af Erik Sjællandsfar.

1326. **347**

Ærkebiskop Karl skal ubrødeligt holde Artiklerne i Kong Valdemar 3.s Brev vedrørende Bornholm.

Kalundborgske Registratur.

Fremdeles et Brev, ifølge hvilket samme Biskop[1]) Karl har ubrødeligt at holde alle de Artikler, som Kong Valdemars Brev paa Bornholm indeholder.

1) ɔ: Ærkebiskop.

1327. 19. Oktober. Helsingborg. **445**

Kong Valdemar 3. overdrager Lunds Ærkebiskop Vemmenhögs Herred i Skaane i Stedet for Rønne Herred og By, som paa Hoffet i Helsingborg var blevet tildømt Uffe Nielsens Arvinger.

Vidisse i det svenske Rigsarkiv.

Valdemar, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, til alle, der ser dette Brev, Hilsen evindeligt med Gud.

Da der fordum mellem den stormægtige Fyrste Hr. Erik, som dengang styrede Kongeriget Danmark, og Kongerigets Krone som den ene Part og den ærværdige Fader med Kristus Hr. Jens Grand, fordum Lunds Ærkebiskop og Sveriges Primas, som den anden paa Grund af samme Hr. Ærkebiskops Fængsling og paa Grund af de Tab og den Uret, som Lunds Kirke i fornævnte Fangenskabs Tid havde lidt, var opstaaet Strid og Uenighed, og denne var forøget til et saadant Omfang og, efter Behandling ved den romerske Kurie, var vokset saaledes, at hele Kongeriget Danmark lagdes under kirkeligt Interdikt og saaledes i lang Tid og gennem flere Aar holdtes bundet af Interdiktet, og selv Hr. Kongen og nogle andre af Kongerigets mægtige var bundet af Bandlysnings Dom, forpligtede omsider fornævnte Hr. Konge sig og sit Rige for fornævnte Tab og Uret mod Lunds Kirke med 10,000 lødigt Mark Sølv, til hvilken Bod han ogsaa anerkendte, at han var dømt ved Dom af Hr. Paven i Rom. Idet fornævnte Hr. Konge derfor overvejede den ulykkelige Stilling, i hvilken Kongeriget Danmark befandt sig, gav han som Betaling, skødede og overdrog til Lundekirken til evigt Eje Herrestads Herred i Skaane og Rønne Herred paa Bornholm med al kongelig Ret for de nævnte 10,000 Mark Sølv til Gavn og Befrielse for alle i Riget, for at Interdiktet derved lettere og

hurtigere kunde hæves, og dertil indhentedes Raad og enstemmigt Samtykke af Rigets mægtigste og bedste Mænd. Men i Stedet for nævnte Rønne Herred, — fordi Arvingerne efter den fornemme Mand Hr. Uffe, fordums Drost, sagde, at det Herred med Rette tilhørte dem, og hævdede, at de mindre retmæssigt var blevet berøvet nævnte Herred, — gav og overdrog fornævnte Konge derfor Vemmenhögs Herred i Skaane i Stedet for nævnte Rønne Herred paa Grund af Vanhjemmel, paa det Vilkaar, at hvis engang oftenævnte Rønne Herred paa Bornholm kunde kræves tilbage af fornævnte Drost Hr. Uffes fornævnte Arvinger eller vende tilbage til dem eller en af dem med et eller andet Retsgrundlag, saa skulde Vemmenhögs Herred med hele den kongelige Ret, Byen Örsjö og alle dens Tilliggender og andet kongelige Gods af enhver Art tilfalde Lundekirken i Stedet for fornævnte Rønne Herred, som tidligere sagt, uden nogen anden Skødning, at besidde med Rette til evig Tid, saaledes som alt dette indeholdes udførligere i et derom affattet Brev,[1]) beseglet med fornævnte Konge Hr. Eriks og Kongeriget Danmarks Prælaters og bedste Mænds Segl. Da Aar 1327 Dagen efter Evangelisten Lucas Dag den stormægtige Fyrste Hr. Gerhard, af Guds Naade Jyllands Hertug, Greve af Holsten og Stormarn og vor Værge, og dertil vore Raader og vort Riges Stormænd var kommet sammen i Helsingborg, saa fremførte fornævnte Hr. Uffes Søn Hr. Jens blandt andre Ting, som forhandledes sammesteds, at Rønne Herred paa Bornholm med Rette tilkom ham, og at det uretmæssigt og ved en uretfærdig Dom var blevet ham fradømt, men dertil svarede den ærværdige Fader med Kristus Hr. Karl, med Guds Naade Ærkebiskop af Lund og Sveriges Primas, at fornævnte Herred med Rette hørte til hans Kirke i Lund, fordi Lunds Kirke havde modtaget fornævnte Herred som Betaling for 10,000 Mark Sølv, som Hr. Erik, fordum Danmarks Konge, skyldte for de Tab og den Uret, som Lunds Kirke havde lidt under fornævnte Hr. Jens Grands Fangenskab. Da dette var sket saaledes, ansaa de bedste og kyndigste Mænd, der var forsamlet sammesteds, det for nødvendigt, at der blev gjort en Ende paa denne Strid og Uenighed paa den Maade, at der udnævntes 12 kyndige Mænd, som skulde undersøge Sagens sande Sammenhæng og med deres Ed afgøre Sagen eller Striden. Udnævnt blev derfor følgende Herrer, nemlig Anders Pedersen fra Alnarp, Gregers Tuesen, Peder Egeside, Niels Hak, Anders Pedersen fra Bollarp, Niels Kyrning, Peder Nielsen fra Stehag, Peder Laksmand, Stig Pedersen, Bent Sunesen, Esbern Mogensen og Josef Saltense, Riddere, som trak sig tilbage, foretog en omhyggelig Under-

søgelse af Sagens Sammenhæng og derefter vendte tilbage og med deres Ed bekræftede, at fornævnte Rønne Herred med Rette tilkom Hr. Jens Uffesen, og at det aldrig var blevet ham lovligt fradømt saaledes, at han burde miste fornævnte Herred. Men da nu Rønne Herred, som det synes efter Loven, er blevet vindiceret af Hr. Jens Uffesen, vil vi ikke, at Kirker og hellige Steder, der er viet til Gudsdyrkelse og Gudstjeneste, lider Tab af deres Ret, hvorfor vi, — idet Hr. Gerhard, vor forannævnte Værge, godkender det og giver Myndighed og Samtykke til alle disse Ting, — med vort Riges bedste Mænds Raad og Samtykke ifølge fornævnte Konge Hr. Eriks Brevs Form og Ordlyd tildømmer den fornævnte Vemmenhögs Herred at besidde til evig Tid med al kongelig Ret, Byen Örsjö og alle dens Tilliggender for fornævnte 10,000 Mark Sølv, som fornævnte Konge og Krone skyldte Lunds Kirke for de Tab og den Uret, som den havde lidt under Ærkebispen Hr. Jens Grands Fangenskab, idet det ikke er en Hindring, at vi har givet vor tro Mand Hr. Holger Nielsen Vemmenhögs Herred ved vort Brev, som vi ved dette Brev helt tilbagekalder, især da Vemmenhögs Herred forinden vides paa Grund af Vanhjemmel at skulle være tildelt Lunds Kirke som Erstatning for Rønne Herred. Vi forbyder strengt ved vor Naade, at nogen, af hvilken Stilling eller Stand han end er, fordrister sig til paa noget Punkt at forulempe eller besvære fornævnte Lundekirke imod denne vor Dom, saafremt han vil undgaa vor Harme og kongelige Hævn.

Til Vidnesbyrd om dette har vi ladet vort Segl hænge under dette Brev tillige med Segl af følgende Herrer: Den stormægtige Fyrste Hr. Gerhard, Hertug af Jylland og Greve af Holsten og Stormarn, vor kære Onkel og fornævnte Værge, Knud Hertug af Halland og Samsø, Lars Jonsen, Ludvig Albertsen, vor Marsk, Peder Vendelbo, fordums Marsk, Anders Pedersen fra Alnarp, Peder Egeside, Peder Stygge, Stig Andersen, Gregers Tuesen, Peder Grubbe, Niels Jakobsen fra Harjager, Anders Nielsen fra Ingelstorp, Anders Pedersen fra Bollarp, Niels Kyrning, Niels Hak, Knud Nielsen, Kjeld Pedersen, Peder Nielsen Lykke, Jakob Grubbe, Stig Pedersen, Peder Laksmand, Esbern Mogensen, Kristian Bosen og Josef Saltense, Riddere, Jens Hasenberg, Henrik Pedersen og Ove Hase, Væbnere. Givet ovennævnte Aar, Dag og Sted.

1) DRB II 5 Nr. 248.

448 1327. 24. Oktober.

Jens Uffesen sælger Rønne Købstad og Rønne Herred til Ærkebiskoppen af Lund for 1000 Mark Penge.

Referat hos Hvitfeld.

I Aaret 1327 Lørdag før Simons og Judas' Dag solgte Hr. Jens Uffesen til Ærkebiskop Karl Rønne Købstad og Rønne Herred paa Bornholm for 1000 Mark ny skaansk Mønt, om hvilke Biskopperne efter Kong Eriks Skødebrevs Ordlyd havde haft en stor Trætte med hans Fader. Til Gengæld skal fornævnte Hr. Jens Uffesen paa Livstid kvit og frit beholde Lundestifts Gods Slettetorp og Vellinge Len i Skaane og Tystofte paa Sjælland. Dette Brev er beseglet af Knud Porse, Hertug af Halland og Samsø, Lars Jonsen, Ludvig Albertsen, Marsk, Peder Egeside, Peder Stygge, Anders Pedersen af Bollarp, Gregers Tuesen, Stig Andersen, Niels Jakobsen fra Harjager, Niels Kyrning, Peder Nielsen af Stehag, Riddere, Jens Hasenberg, Holger Jonsen af *Skietorp og Trued Has den 18. August i Malmø.

Lundegaards Registratur.

Kong Hans' Vidisse af Jens Uffesens Skødebrev givet til Ærkebiskop Karl og hans Efterfølgere paa Rønne og Rønne Herred paa Bornholm til Lunds Domkirke med alt det Gods, hans Fader købte sammesteds. Samme Vidisse er dateret 1500 og Skødebrevet 1327.

450 [Efter 1327. 24. Oktober].

Bornholmerne erklærer, at Rønne Herred altid har betalt Sommerstud til Ærkebiskoppen af Lund, førend Jens Uffesen solgte det til Ærkebiskoppen.

Registratur i Lundegaards Registratur.

Fremdeles Kong Hans' Vidisse af et Brev, udstedt af Folkene paa Bornholm, med det Indhold, at Sommerstud af Rønne Herred altid har været givet til Ærkebiskoppen af Lund, førend Jens Uffesen solgte det til Ærkebiskoppen. Og samme Vidisse er under foranskrevne Dato.

Ærkebiskop Karl af Lund overdrager sine Indtægter af Absolutionen for Manddrab i sit Stift med Undtagelse af Bornholm og Ærkebispens Undergivne til de Kanniker, som residerer i Lund, og som ved Gudstjenesten indfinder sig i Kirkens Kor.

Afskrift i Lundebogen.

Karl, ved guddommelig Miskundhed Ærkebiskop af Lund, Sveriges Primas, til alle troende i Kristus, der ser eller hører dette Brev, Hilsen evindelig med Gud.

Da vi elsker at forøge Skønheden i Guds Hus og de guddommelige Lovsange, og da vi har bemærket, at den guddommelige Mildhed bliver des mere forsonlig stemt overfor menneskelig Slethed og forbarmer sig over dets Skrøbelighed og Elendighed, jo andægtigere og hyppigere Kirken besøges, og jo opmærksommere Kirkens Stifter og Styrer bliver tilbedt i den, og efterdi Mangel paa Formue paa Grund af Legemets og Livets Fornødenheder trækker og drager nogle bort fra Kirken og den guddommelige Lovprisning til verdslige Bekymringer, indrømmer, giver og tillægger vi eller lader vi indrømme, give og tillægge de ærværdige Herrer vore kære Kanniker, der residerer i Lund, i Stedet for Uddelingerne alle vore Rettigheder i hele vor Kirkeprovins, der tilkommer os med Hensyn til Absolutionen af dem, der er banlyst for Manddrab, for at Lundekirkens Gejstlighed des lettere kan foranlediges til Kortjeneste, jo større Fordele den mener eller haaber at vinde derved, og forordner det ubrydeligt; vi undtager dog vort Land Bornholm, vore undergivne, hvor de end maa være, og vore Tjenere paa det Gods, der tilhører vort af os oprettede Kapel i Lund, idet vi tilføjer, at enhver, der uden Svig overholder vor Bestemmelse, skal være delagtig i alle gode Gerninger, som sker i vor Kirke i Lund. Men den, som ondsindet krænker den, skal mærke at han faar Straf for sin Misgerning sammen med Datan og Abyron. Til Vidnesbyrd herom er vort Segl hængt under dette Brev i det Herrens Aar 1329, paa St. Dionysius og hans hellige Fællers Dag.